

Földes Béla; Individualizmus és háború.

(Eszmetöredék.)

Nagy jelentőségű volt az újjászületés kora az egyén értékelése és érvényesülése, az egyén felszabadítása szempontjából. A középkor ezerféle korlátjai alul kiszabadulva, az egyén kivívta magának a szabadságot, önrendelkezési jogát, ami egy nagy történeti fejlődési processzusnak kezdőbetűje volt. Először az emberi szellem vágyódott arra, hogy a reá rakott bilincseket, a tekintély szemköttöt lerázza. Gondolatait nem akarta gyámság alá helyezni, az igazság forrásait maga akarta felkeresni, azoknak kutatását, megítélését biztosítani akarta magának, függetlenül hagyománytól, tekintélytől, tilalomtól: Aztán kereste szabadságát és szabad intézkedési jogát az állam és az államhatalom terén. Az államot ki kellett ragadni a felelőtlen főhatalom, aztán a kiváltságosok kezéből és a nemzet államává tenni, hogy a „volonté générale” irányíthassa. Aztán ki kellett vívni a munka szabadságát a gazdasági élet terén. A munka az Isten adománya, melyet korlátozni nem szabad sem céhszabályzatokkal, sem vásári kiváltságokkal, sem külkereskedelmi akadályokkal. Vallásszabadság, gondolatszabadság, politikai és polgári szabadság, ipar- és kereskedelmi szabadság, vándorlási, letelepedési, utazási, házassági szabadság – az emberi haladás ezen erős emeltyűi lassanként működni kezdtek és erős individualisztikus jelleget adtak az újkori társadalmak életének.

De bekövetkezett az individualizmus túlhajtása is és csakhamar mutatkoztak ennek káros következményei. Az individualizmus fokozódott, hatványozódott egoizmussá, atomizmussá, anarchizmussá. Az egoizmus vezetésére bízott szabad verseny sok egyén eltiprásához vezetett, sok emberi élet, emberi erő megsemmisítéséhez és így az individualizmus önmagával ellentétbe

jött. Az individualizmus már csak az erős egyének individualizmusa volt, az erős egyének alatt pedig különösen a kíméletlen, minden erkölcsi skrupulustól ment egyéneket kellett érteni.

A nem helyesen felfogott individualizmustól a helyesen felfogott individualizmushoz kellett folyamodni. Az individualizmust rá kellett kényszeríteni az emberiség fejlődésének érdekében, hogy ismerje el saját határait, saját korlátait. Ez a munka folyik egy félszázad óta. Nézzük mármost miképp szolgálja a nagy világháború e korszakos társadalmi újjáalakulást.

Az individuális és a kollektív, kontraindividuális szervezkedés története és lélektana a háború által rendkívül érdekes és jellemző megvilágítást nyer. Már régen kifejtettem – most már az ismeretes sarki hordár is mondja – hogy Anglia és Németország – és végső elemzésben ez a mostani háború e kettőnek érdekellentétéből fakadt, a többiek csak mellékfigurák – e két elv jellemző alakulását és hatását mutatja. Anglia politikai és gazdasági fejlődésének kezdete összeesik azzal a korrallal, midőn majdnem minden bölcséleti rendszer az individualizmust hirdette. Anglia ezt az elvet erőlyesen megfogta és bevitte magán- és nyilvános életébe. „My home is my castle”, ez az egyén dacos akarata a köz akaratával szemben. A családi intézmény a hitbizományi rendszer mellett úgy van szervezve, mint egy külön szuverenitás, mint maga az állam. Az állam, a köz elgyengül, alig van ereje, alig van hatásköre. Inkább a gyarmatokban talál helyet. Ezért odaszökik. Anglia e felfogáshoz csökönnyösen ragaszkodik máig, mert imponáló erejének köszöni nagy fellendülését, világhatalmi állását. Köszönhette pedig azért, mert gazdasági újjászületése oly korba esett, midőn az egyéni erő, az egyéni vállalkozási szellem, az egyéni bátorság döntő szerepet játszott, csodákat művelt.

Ez ma teljesen megváltozott. „A civilizáció haladásával – mondja már John Stuart Mill – a hatalom átmegy az egyénekről a tömegre: a tömeg jelentősége mindig nagyobb, az egyéné mindig kisebb lesz.” Ma, a világgazdaság korszakában, a világra kiterjedő energiák működnek. Ma óriási tömegeket kell mozgásba hozni. De ahhoz szükséges, hogy az erőket, a tömegeket szervezni tudjuk. Itt már nem elég az egyéni erő, annak helyébe kell, hogy a szervezett erő működésbe hozassék. Ez nagy tudást, nagy előkészületeket, távoli hatások számbavételét követeli, követeli pedig elsősorban az egyéni erők alárendelését a szervezet alá.

Erre a szerepre kétségtelenül legjobban elő volt készítve a kategorikus imperativus népe, az a nép, melyet Kant nevelt, az a nép, melyben legtöbb az erkölcsi fluidum, legtöbb a kötelességtudás, az a nép, mely a kötelességteljesítés fanatikusa, az a nép, melynek költője az erkölcs legmagasabb kanonját hirdeti:

immer strebe zum Ganzen, und kannst Du selber kein Ganzes
Werden, als dienendes Glied schliess an ein Ganzes dich an.

Mily mély különbség Shakespearenek a saját gyászán tépelődő Hamletja és Goethe Faustja között, ki az egész emberiség fájdalmát átérzi. („Der Menschheit ganzer Jammer fasst mich an”!)

Ez a felfogás, mely a német szellem felfogása, követeli az individualizmus megzabolázását, követeli az odaadást az egész iránt, az alárendelést az egész alá. Még a zenében is ezt hirdeti a német géniusz: a beethoveni szimfónia és wagneri opera szemben a régi zene szólóival és áriáival. A német szellem legjobban tudta legyőzni az individualizmust, melynek legmakacsabb képviselője most a német veszély ellen síkra száll. De mélyebben tekintő angoloknak már a háború előtt érezniök kellett, hogy a múltban oly nagyszerű individualizmus, melynek klasszikus képviselői a világot meghódították, a tengereket hatalmukba kerítették, a mai kor követelményeit nem tudja kielégíteni. Nagy részét annak a munkának, melyet az utolsó évtizedekben a csatornán túl látzólag az angolok végeztek, azt skótok, különösen pedig az Angliában minden téren nagy számban működő németek létesítették tudásukkal, alaposságukkal, szorgalmukkal, szervező tehetségükkel, kötelességtudásukkal, szerény igényeikkel. Ebben bizonyítékát láthatjuk annak, hogy a mai kor nagy feladatait valóban nem egy individualisztikus nép tudja teljesíteni, hanem oly nép, mely a nagy tömegeket szervezni tudja és amely hajlandó külön énjével a nagy tömegekbe beleolvadni. A háború, mely a legóvatosabb projiciálás mellett okvetetlenül Anglia hatalmát csökkenteni fogja, csökkenti azzal az individualizmus túltengését is.

A háború tragikus kommentárt irt az individualizmus felfogásához. Az egyén teljesen a világtörténelem forgatagába került, eltörpült, megsemmisült. Az egésznek sorsa, érdekei teljes lemondásra készítették az egyént. Dúslakodtál gazdagságban, a háború koldussá, földönfutóvá tett. Agyvelőd tele van nagy koncepciókkal, szíved nemes érzelmekkel, a vak golyó leterített, a nagy remények,

a nagy tervek bezárva egy sírgödörbe. Boldogan éltél feleséged oldalán, gyermekeid körében: elhagyatva, idegen földön, ismeretlen bajtársak között jeltelen sírban szállt rád a halál éjszakája. Hazádat akartad a gaz ellenség ellen megvédeni és a háború első napján kiesik a kard a kezedből. Egyetlen gyermekedet vesztetted, életednek többé sem tartalma, sem célja. Kormányokat és rendszereket akartál buktatni, hazádnak mérges légkörét tisztítani, most ott nyugszol, hazátlanul, szótlanul, erőtllenül. Hol van a büszke individuuum? Parányira összezsugorodott. Millió és millió embernek sorsa másképp alakul, mint azt a háború előtt képzelte. Egy sem maradt a mi volt a háború előtt és másképp alakul mind-egyiknek a jövője, mint azt remélhette. A fiatal boldogságot, sikert remélt, levitézlett. Az öreg nyugodt, megelégedett aggkort remélt, melynek biztosítására egy életen át fáradozott, takarékoskodott, a háború kifosztotta mindemből. A paraszt otthagyta kis földjét, apathikusan bolyong országutakon végig, összetörve, vele aggasztánok, gyámoltalan nők, elhagyott gyermekek. A háború hangosan hirdeti, hogy sorsunkat magasabb erők irányítják és az individualizmus csak egy akkord a világrend magasztos oratóriumában. Az egyén eltöri a világrend intézkedései előtt. De összetöri az állam mindenhatósága előtt is. Minden erő egy ponton központosul, az állam szervezetében, mert csak így sikerülhet a nagy veszélynek, a nemzeti lét megsemmisítésének elhárítása. Itt nincs több egyéni akarat, egyéni vágy, egyéni belátás, az egyént a nagy leviathan felfalja, az egyén csak mint csekélyke része az államnak jön tekintetbe. Egyéni élet nincs, egyéni szabadság nincs. Az állam előírja, mennyi kenyeret, mennyi tejet, vaját, húst ehetsz és mely napokon szabad bizonyos ételeket készíttetni. Az állam lefoglal minden magántulajdont, amire szüksége van, lovat, kocsit, gőzkocsit, gabonát, rezet, bőrt, benzint, gummit, szövetet stb. Az állam megállapítja, mit szabad behozni, mit szabad kivinni. Az állam megtiltja a fényűzést, becsukja a mulatóhelyeket, megállapítja a záróórát. Az állam megszabja az árakat, gátat vet az üzérkedésnek, megszabja a termelési eljárásokat, a munkabéreket, a munkaidőt. Az állam kötelez a föld művelésére, megparancsolja, hogy hadban álló szomszédoknak földjét művelje. Megszabja, mennyi osztalékot fizethet a részvénytársulat. Az állam lefoglal mindent, amire közvetlenül vagy közvetve szüksége van, a hadviselés technikai és gazdasági eszközeit. Anglia, az indivi-

dualizmus klasszikus földje, lefoglalja polgárainak külföldi érték-papírbirtokát, hogy külföldön ezzel fizetéseket teljesíthessen. Ugyanezt teszi Franciaország. Különös, ha némelyek ezt a kapitalizmus győzelmének tekintik. Holott itt az állam ép határt akar vetni a kapitalizmus egoizmusának, mely a szabad verseny mellett érvényesülést keres. Itt pedig teljes a gubernementalizmus és nem a tőke érdekei jutnak érvényre, hanem a köz érdeke. Az állam szabadon rendelkezik az egész nemzeti tőkével. Igaz, sok országban oly módon, hogy a tőke működésének módjait és eszközeit alkalmazza, de a köz érdekében.

A magántulajdonjog, a forgalom, a jövedelemeloszlás, a termelés és fogyasztás köreibe a háború által szükségessé vált intézkedések folytán oly mély beavatkozás történt, a gazdasági és jogi élet annyira a hivatalos államigazgatás jellegét nyerte, hogy valószínűleg még a háború után is hosszú ideig az előbbi állapothoz visszatérni nem lehet. Több irányban alkalmasint a régi állapothoz visszatérni nem is fognak. A termelés fokozása és ellenőrzése, a forgalom szabályozása, a fogyasztás korlátozása, a munkásügy rendezése nem fog egyhamar a *laisser-faire* elvéhez való visszatérést engedni. Hát még, ha a háború nem fejeződnék úgy be, hogy legalább hosszú időre a béke biztosítva legyen! Akkor az egész állami élet katonai jelleget fog nyerni. De ettől eltekintve, az államnak a jövőben sokkal több lesz a feladata, mert csak az államban összefoglalt erők képesek a feladatok megoldására. Pedig mentől több az állam feladata, annál inkább szorul össze az egyén életköre. Még inkább, mint eddig, kell, hogy az állam az embereket magának nevelje, hogy az állam iránti kötelességeiket teljesítsék. Az állam szolgálatába kell állani a tudománynak, az irodalomnak, a sajtónak, az egyháznak. Viszont az államnak is sokkal többet kell ezekért tenni, mint eddig. Ha a háborúban elismertük a hadvezetőség azon elvét, hogy a pénz nem játszik szerepet, mert az állam létéről van szó, a békére is azt – észszerű mértékkel – alkalmazni kell, mikor kulturális feladatokról van szó. Milyen szárnalmas az az állam; mely kénytelen azt mondani, nincs pénzem egy tanszék felállítására, egy laboratórium dotációjára, egy kórház fönntartására, a csecsemők védelméje, tüdőbajosok ápolására!

Az individualizmus a háború előtt erős tusát vívott nemcsak az állammal, hanem a nemzeti eszmével is. Ezt a nemes kötelé-

ket, mely egy nagy történeti egységre mintegy a családi érzés egyetemlegességének elvét akarja alkalmazni, még gúny tárgyává is tették. A háború ezt a téves felfogást is megcáfolta. A két szélsőség között, a parányi egyén és a nagy emberiség között, mintha a nemzeti egység az volna, mely a teljes realitást képviseli. Az egyén beleszületik ebbe a realitásba, az emberiség egysége pedig még csak a születés stádiumában van, nasciturus. A háború egyszerre megmutatta ezer meg ezer watt erejével és fényével, hogy a nemzeti érzés erős horoggal kapaszkodik az emberi érzélemvilág mélyébe, a hol már az egyéni érzés teljesen erőtlenné válik. Mit jelent itt az emberi mikrokosmos, ahol 30 millió ember megmozdul és ahol 30 millió mögött tízszer harminc millió összeforr a nemzeti érzés kohóiban? Az imperializmusig felhevített nemzeti érzés oka a világháborúnak, dőreség tehát annak létezését, sőt jogosultságát kétségbevonni. Hogy vannak tévelygései, súlyos tévelygései, ki vonná azt kétségbe? Hogy vannak határai, hogy különösen az államalkotást lehetetlen csak a nemzeti elvre fektetni, hogy az emberiségi érzést is érvényre kell emelni, ki tagadja ezt? De hogy a nemzeti érzés létezik, hogy erős, ellenállhatatlan, hogy az egyéni érzést képes még a halállal szemben is elhallgatni, azt a háború eléggé bizonyítja. És kétségtelen, hogy a háború után a nemzeti eszme ereje kisebb nem lesz, csak reméljük, hogy megnesemítve, túlzásaitól, elfogulásaitól menten, a nacionalizmust csak mímelő egoisztikus individualizmust és kapitalizmust megadásra fogja kényszeríteni.

Az individualizmus a háború következtében azonban nemcsak az állami, a nemzeti elv és nemcsak az emberiségen uralkodó történeti erők hatása előtt fog visszavonulni, illetőleg lemondani egyeduralmi törekvéséről, hanem az erkölcsi elvvel szemben is. Akármilyen visszataszító legyen e háború sok jelensége, akármilyen legyen a háború vége, lehetetlen, hogy az erkölcsi, különösen a társadalomerkölcsi elv ne nyerjen általa új erőt, új bizonyítékot. Látni, érezni kell, mily gyorsan sülyed az ember, mihelyt magát az erkölcsi elv uralmától elszakítja. A háború a rettenetes szenvedések, a rombolások laterna magikájával megmutatta, hogy a természet az embert nem elszigetelőre állította, hanem behelyezte az egész emberiségbe. Az egyetemlegesség erősen körülfogja, eggyé forrasztja embertársaival. Akármilyen teszt, akármilyen helyet foglal el, együtt szenved, nélkülöz, aggódik a többiekkel. A béke

eltakarja ezt a tényt, de a háború rámutat, mint Mené tekéire. Vannak ma is, akik az egész iránti kötelességöket a fanatizmusig teljesítik, de a háború az erkölcsi érzést, a köz iránti kötelességet oly lángoló nyelven hirdeti, hogy ez a tanulság lehetetlen, hogy az emberiségre nézve elveszen.

Lezárván az elmefuttatást, fejtegetéseimmel semmikép sem akarom azt állítani, hogy a háború alatt nem látjuk az individualizmus erős megnyilvánulását is. Aki azt belemagyarázná előadásomba, félreértene engemet. Hisz mindennap olvasunk az individualizmus megrendítő megnyilvánulásairól jóban és rosszban, olvasunk emberi angyalokról és ördögökről, hősookról és gyávákról. De ez a végeredményt nem változtatja, a kor képét nem zavarja. Mert a háború a köz életének világokat megrázkódtató megnyilvánulása és minden egyéni erő a nagy feladatok megvalósítására egyesül.

Vannak, akik azon tényből, hogy itt és ott, a háború alatt az állami kormányzat, az állami közegek nagy hibákat követtek el, arra következtetnek, hogy az állami tevékenységet az eddiginél még jobban megszorítani, az individualizmus területét még jobban kiterjeszteni kell. Én e nézetet nem vallom. A hibákat egyének követik el, az a dolog természetét nem változtatja. Amit rosszul intéztek, azt ezentúl jól kell elvégezni. Az irány nincs rosszul kijelölve, csak rossz úton haladtak. Mert a domináns az, hogy az emberiségnek és minden egyes hivatott nemzetnek a jövőben megoldandó feladatai csak a társadalom legmagasabb, leghatalmasabb erőtenyezője által oldhatók meg.

Ez nem jelenti azt, hogy az individualizmus halálra van sebezve és hogy ez így jó volna. Erősen meg vagyok győződve a nagy világmozgalmak ellentétes lefolyásáról, mert csak az ellentétek adják együtt az egész igazságot. Egy individualisztikus hullám után következik egy kontraindividualisztikus hullám. Individualizmus és kontraindividualizmus együvé valók. Az emberiség története az én és te között folyik le, azzal kezdődik, azzal végződni fog. Én és Te képezik együtt az emberiség összejtjét és leghatalmasabb teremtő erővel bír az a kor, mely mindkettőt tudja egyesíteni. Egyes korszakok építő munkája azonban követelheti egyik vagy másik elv differenciálódott alkalmazását. Ezért teljes joggal állíthatjuk, hogy a mai és az ezt követő kor nagy alkotó, szervező feladatai a túlhajtott vagy már elcsenevészedett individua-

lizmus által meg nem oldhatók. A háború az individualizmus apheliumában folyik le és mindenesetre oly kornak előkészítője kell, hogy legyen, melynek az individualisztikus világfelfogással szemben több az altruisztikus, több az ethikai ereje, több az egésznek szervezésére való képessége, több a kötelességérzete, több az alárendelése az egész alá.

„A szükségesnek egyedüli prófétája az a nagy természet, melyben nyugszunk, mint a föld a légkör puha karjai között; az az egység, az a túllélek, mely minden ember külön létét tartalmazza és azt összhangba hozza a többiekkel ... Az ember belsejében az egésznek lelke rejlik ... Az akarat gyengesége akkor mutatkozik, ha valaki saját erejéből akar valamit jelenteni. Minden reform főleg arra törekszik, hogy át legyünk hatva a lélektől, vagy más szavakkal, hogy engedelmeskedni tanuljunk.” (Emerson.)

A háború által közelebb jutunk Fichte alapakaratahoz, mely úgy mint az Emerson-féle túllélek a közben gyökerezik.

Dr. Mühl Emil (Bécs); A szegénység psychológiája.

„Szegény!” – Mi minden van benne ebben a fogalomban. Vád a sors ellen és a tökéletlen társadalmi rend ellen, az emberi létnek egy erősen karakterizált típusa és a szerencsétől megáldott filiszter gondolatszegény képzelődése! Ha igaz is, hogy a szociális viszonyok sokban hozzájárulnak, hogy minden államban vannak osztályok, amelyek a szó szoros értelmében csak tengődnek, azért még a legmesszebbmenő reformok se irthatnák ki gyökeréből a a szegénység átkát. Mert kiből kerül ki a szegények rétege? Itt látjuk azokat, akik generációkon keresztül nélkülözések között éltek és a társadalom mostoháinak mondhatók, de mellettük a lezüllettek nagy tömegét is; azokat, akik a saját hibájukból vagy mások hibájából kerültek ínségbe, a megfeneklett ekszisztenciákat, továbbá a bohém-természetűeket. Modern szociológiai teóriák, különösen Ammoné hajlandók mindezeket a szociális kiválasztódás természetes eredményéhek elfogadni, ami által állapotuk oka önmagukba, helyesebben: természetes helyzetükbe tevődik. Ha figyelembe vesszük, hogy az ezen osztályhoz tartozóknak mily sokszor sikerül teljesen a saját erejükből leküzdeni az állítólag leküzdhetetlen és örökké működő akadályokat és felemelkedni, hány hogy esetben dolgozza magát újból a magasba a szerencsétlenség folytán alábukott, viszont hányan vannak, akik a magánúton és társadalmilag nyert folytonos segítség dacára se tudnak talajt a lábuk alá nyerni, így igazat kell adni ezeknek a tételeknek. Szegénység, – az életküzdelem alkalmatlanainak vagy kevésbé alkalmasainak a bélyege. E mellett a szegénység fogalmát helyesen kell értelmezni. Két munkás – mindkettő családapa – ugyanazon jöve-

delem mellett különböző anyagi helyzetben lehet. Az egyik bár szerényen él, de kijön a keresetével és a kimaradhatatlan anyagi kríziseken idegen segítség nélkül keresztüllábal, a gyermekeit egyszerűen neveli és valamely munka vagy iparág tisztességes elvégzésére tanítja. A másik folytonosan nyomorral küzd, minden előre nem látott esemény adósságba dönti, folytonosan szociális támogatásra van szüksége anélkül, hogy ezzel kelyzetén tartósan javítani tudna; gyermekei kitaníttatását nem tudja fedezni, minek folytán azok rögtön az iskolájuk befejezése után mindenféle alkalmi munkára szegődnek és az igazi proletárság seregébe jutnak. Csak ez az utóbbi a „szegény” igazi típusa. Nem az a siralmas az ember sorsában, ha életmódja szűkös, ha nem vehet részt minden élvezetben – az előbb említett szegénység pl. együtt járhat a megelégedettséggel, sőt boldogsággal. De az igazi szegénység, amely állandó kínos balanszírozással jár a koldulás és a bűnözés, e két főveszedelem között, amely e menthetetlennek nevezhető szegényeket állandóan fenyegeti. Ez az egyének és a társadalomnak egyaránt átka.

A tudományos teória ezt az osztályt a társadalom söpredékének nevezi, amely értéktelen egyedekből van összetéve. A jól rendezett viszonyok között élő szolid állampolgár egész sereg jellemfogatékát tudja elősorolni. A kitartás hiánya, pillanatnyi tékozlási mánia, az észszerű megfontolás és rendszeres megfontolás teljes képtelensége stb. Mindennek azonban pszichológiai alapja kell hogy legyen.

Ennek a szociális rétegnek az egyedei inkább passzív, mint aktív életet élnek, az étellel szemben inkább defenzívában maradnak, ahelyett, hogy – mint pl. az u. n. akaratemberek – offenzívába merészkednének. Ami létüket karakterizálja, azt életgyengeség, életszegénység névvel lehetne illetni. Hogy szervezetük oly gyakran esik áldozatul infekcióknak, ez kedvezőtlen életviszonyaikban és abban a körülményben leli magyarázatát, hogy hiányos ápolás és táplálás folytán gyakran már gyermekkoruktól kezdve el vannak nyomorodva. Sokkal veszedelmesebb azonban a társadalmi életben ezek a pszichikai ellenállóképességének a fogyatékossága, amelyből sokszor megrótt valamennyi jellemhibájuk ered. Talán egy jövőbeli pszichológia erre a pszichikai gyöngeségre fogja tudni visszavezetni a testi bajokra való hajlamosságukat is, hiszen tudvalévő, hogy a nyomottkedélyű ember könnyebben lesz betegséggel

áldozata, mint a derült hangulatú. Az életszegénység egyrészt akaratgyengeség formájában jelentkezik; ez a típusú ember nem tűz ki magának egy némiképp távolabb eső célt, átengedi magát passzive az eseményeknek, a pillanatnak és a pillanat benyomásainak él. A pszichikai alkat főkülönbsége a szegényosztály keretén belül is jelentkezik, ha valamelyik minden erejével arra törekszik, hogy jobb öregséget biztosítson magának vagy hogy gyermekeit kedvezőbb szociális helyzetbe juttassa, a másik pedig még csak kísérletet se tesz arra, hogy magának és utódainak csak némiképpen is szilárdabb talajt biztosítson. Kedv nélkül és reménytelenül éli napjait; az a gondolat, hogy kijusson a nyomorból annyira megvalósíthatatlannak látszik előtte, hogy helyzetének pillanatnyi javulásait nem tekinti ilyen törekvések, támasztópontjainak, hanem csak arra használja fel, hogy egy kicsit szabadabban eressze a gyepelőt. Innen támadnak ilyenfajta jelenségek: támogatást, amelyet abból a célból adnak a szegénynek, hogy bonyolódott adóssági viszonyait rendezze, ő arra használja fel, hogy tőle máskor elzárt élvezeteket szerezzen vele magának; vagy: a véletlenül hozzájutott bőségesebb pénzt olyan dolgokra költi, amit a kis polgár tékozlásnak tekintene, szükséges dolgokat nélkülöz, ellenben meg gondolás nélkül vesz fölösleges holmit. Megnyilvánulni látjuk azt azokban a gyakori bűnesetekben, amikor a szegény ember avval védekezik, hogy csak a nyomor vitte bűnre, de sajátságosképpen az így szerzett pénzt nem arra fordította, hogy viszonyait vele rendezze, hanem elmulatta. Látjuk továbbá azokat, akik állandóan a nyomorukat sírják; de ha valami szerencsés véletlenség folytán vagyonhoz jutnak, nem tartják szorosan a váratlan adományt, hanem elpuccolják olyan módon, hogy még maguknak sincs benne sok örömük és csakhamar újra nyomorba kerülnek. A szegények eme fajtájánál minden akcióképessége hiányzik, pszichikai csőd ez mindenben, ami csak némiképp is hasonlít a céltudatos akarathoz, sőt még az a természetes ösztön is hiányzik belőlük, amely az embert öntudatlanul arra készíti, hogy ragadja meg az alkalmat; a szerencsétlenség, amelyen siránkoznak, többnyire semmi egyéb, mint a képtelenség arra, hogy éberséggel lessék a kínálkozó véletlenséget. Ezt a típust, amely egykedvűen dobáltatja magát, akarat nélkül, eltompultan veszi sorsát úgy, amint jön, és mások bátorítása és segítsége által se képes feszítő erőre szert tenni, legjobban meg lehet ismerni az ő pszichikai ellenlábasával, a zsenivel való

összehasonlítás által, aki szerencsétlenségek és csalódások dacára rendületlenül tör a célja felé és nem zavartatva a megnemértés sőt csúfság által sem: folytatja küzdelmét. Párhuzamra, helyesebben szükségképen való kísérőjelensége az életcél nélkülválóságnak a korlátozó akarat hiánya is, az a képesség, amelynél fogva pillanatnyi vágymegnyilatkozások elnyomtatnak. Amint passive dobáltatja magát az események által, éppen úgy engedelmeskedik pillanatnyi hajlamainak. A fegyelmezett polgár többnyire egészen érthetetlennek találja, hogy a szegény ember, aki hiszen ismeri a helyzetének a nyomorúságát, a helyett, hogy minden rendelkezésére álló anyagi eszközt annak a javítására fordítana, minden meggondolás nélkül eszközöl céltalan kiadásokat, vagy adja magát az ivásnak, játéknak stb. amelyek nyomorát még nagyobbá teszik. De ami a normális embernél a korlátozó akaratot életrekelti, a külső és belső kísértéseknek való gyors engedés kellemetlen következményeitől való félelem, ez éppen az, ami amannál, aki mindent egykedvűen vesz, nem lép működésbe. Ismeretes dolog, hogy az ember, aki valami után epedve törekszik, mily könnyen tud nélkülözni és lemondani; de ha a jövőjébe semmiféle reményt nem helyez, vajjon mi célból korlátozná pillanatnyi hajlamát? Ez nyilvánul meg pl. éppen ennek a rétegnek a gondtalan gyermekszaporaságában is, míg más osztályok e téren más bölcs megfontolásokat tartanak szem előtt. Ez lehet továbbá az oka annak is, hogy oly sokan esnek közülök a kriminalitásnak és a prostitúciónak áldozatul. Közönségesen rámondják, hogy ez volt a menekülés a túrheteretlen nyomorból. De többnyire nem az utolsó lehetséges kivezető útról van szó, hanem arról, amely annak a karakternek a legközelebb fekvő, mert pillanatnyi megkönnyebbülést szerez.

A tartós, nyomasztó szegénység e fajtájának legfőbb okául tehát pszichikai okok jelöltettek meg. Hogy ez már most természetétől adott dolog-e avagy egyéb keletkezési okokra vezetendő-e vissza, ez is megfontolásra méltó. E rétegek legnagyobb kontingensét bizonyára hasonló egyének leszármazol adják. Állandó nélkülölözések között felnőve, környezetük tompa rezignációjáól elnyomva, a legközelebbi jövő gondjaitól állandóan szorongatva és kidobálva az életküzelembe oly időben, amikor az erejük még nagyon is kevés ahhoz, hogy egyáltalában önállóan működhesse- nek: – természetesen képtelenek a saját erejükből valaha is

másképpen alakítani az életüket, mint ahogy azt származásuk megformálta. Ezeknél igenis lehet örökölt képességekről beszélni. Azután van egy sereg szerencsétlen ember, aki egy nagy csalódás vagy egy ballépés után nem képes többé magát összeszedni; ezek kitaszítva érzik magukat a felfelé törekvő többi emberek közül, az élet nem nyújt többé nekik olyasmit, amiért küzdeni érdemes volna, abszolút közönyösségekben élnek és egészen az állati nemtörődomség mélységeibe süllyednek, Tipikus jelenség ebben a sorban az ipari munkás, aki szerelmi csalódás következtében elveszíti munkakedvét, teljesen lezüllik és munkakerülő koldussá válik. Ezeknél az egyéneknél a „szegény” jellemző karakterisztikum különös élességgel domborodik ki, nevezetesen: az életcélnélküliség. Amit életcélnak tekintettek, azt nem érhették el, ennek folytán a lét egyáltalában nem nyújt nekik többé semmit. Hozzájuk csatlakoznak a született tékozlók. Itt elérteztünk ahhoz az emberfajtához, amely a valóságban a legnagyobb bőség közepette szegény, mert hiányzik bennük az a képesség, hogy a rendelkezésükre álló vagyoni erő szerint éljenek. Lélektanilag ezek a „menthetetlen szegények” kategóriájába tartoznak, habár kedvező körülmények között esetleg egész életükben jólétben vannak; de ha stagnáció áll be a bevételükben, akkor okvetlenül nyomorba jutnak vagy tiltott utakra kerülnek, mert csak nagyon kevés közülük – akiben van valami rejtett magja a jóra valósnak – képes szűkre szabott viszonyok között existenciát biztosítani magának. Ez a sorsa sok gazdag család ivadékának: soha se lévén kényszerítve arra, hogy magának életcél tűzzön ki, se arra, hogy személyét féken tartsa: egy balszerencse a menthetetlen süllyedéshez vezetheti. Hozzájuk közeli rokon a bohém-természet, amely minden társadalmi osztályban megtalálható. Ezeknek a passzivitása az étellel szemben többnyire nem gyengeség vagy tehetetlenség, hanem tudatos viselkedés. Ezek is a pillanat emberei, de megvan bennük az a képesség, hogy a pillanatnyilag kínálkozó kedvező alkalmat is megragadják. De nincs meg bennük az átlagembernek az a törekvése, hogy a szegénységből tartósan kiemelje magát. Még egy fajtát kell még érintenünk, amely a hagyományos polgári felfogás szerint – ami azonban ma már nem nagyon találó – valósággal predesztinálva van a szegénységre: a művész, az alkotó ember. Hajlamai ezt valóban arra készítik, hogy a pillanat behatásainak éljen, az ő visszatartó akaratának nem szabad a prak-

tikusság befolyása alatt állania: a művész, amint azt annyi példa igazolja – nem a szívós érvényesülési munkára és a biztos existenciára van teremtve, az ő életcéljai más irányban vannak. De ennek az utóbbi típusnak a szegénysége nem közvetlen társadalmi baj és nem is hat olyan bomlasztólag a társadalomra, mint az előbbieké.

Az emberek nagy pszichikai különbségei eddigelé a szociális reformjavaslatokban nagyon is kevés figyelemben részesültek. Csak gáncoltunk, segítségre törekedtünk és sajnós megfélekedtünk róla, hogy a természet tökéletlenségeit nem lehet emberi tényekkel megszüntetni. (Az érdemes szerző ezzel bizonyára nem azt akarja mondani, hogy ezeken a tökéletlenségeken és ezek következményein ne is lehetne sokat javítani. *A szerk.*)

SZOCIÁLIS KRÓNKA.

A Ford-gyár eredménye.

A rendkívüli események napjaiban úgyszólván észrevétlenül maradt az az esemény, amely más időkben bő anyaga íett volna a megbeszélésnek. Henri Ford, az ismert békeapostol és a híres detroiti nagy automobilgyár tulajdonosa közzétette évi üzleti kimutatását. A tiszta nyereség horribilis összeg: 60 millió dollár, amiből már le van vonva az alkalmazottak és munkások nyereség-részesedése. Ford tudvalevőleg néhány évvel ezelőtt oly rendszert létesített gyárában, amelynek alapján alkalmazottai az üzleti nyereségben részesednek, miután minden munkás legkisebb napi-bére 5 párban fixírozott. Ezt a napi 35 korona bért a legutolsó utcasöprő is megkapja a Ford-féle gyárban, amelynek a produktivitása legendás, mert tudvalevő dolog – és ez nem mese, hanem a legkomolyabb valóság – hogy a nap minden 40 másodpercében egy teljesen kész automobil robot ki a gyár kapuján: napi 2000 automobilot produkál ez az óriási vállalat, amely mindössze 15 évvel ezelőtt létesült 50.000 dollár tőkével. Az évi félmillió automobilprodukción rohamosan átförmálja egész Ame-

rika képét, mert ebben a tempóban haladva, rövidesen senki se fog Amerikában másképen közlekedni, mint automobilon. A munkások példátlanul magas keresetének a rendszeresítése és nyereség-részesítése zseniális ötletnek bizonyult, mert csak ez által vált lehetővé ily hallatlan üzleti eredmény elérése, amely előtt szinte ámulva áll meg az európai árnyokhoz szokott ember. Csodálatos, hogy az efféle gyár politikai kísérletek mily kevésbé keltik fel azoknak az érdekelteknek a figyelmét és mily kevés megértésre és utánzásra találunk azoknál, akiknek hivatása és életcélja egy-egy gyárvállalat felvirágoztatása. Pedig az ilyen kiáltó példákat csak nem lehet csodabogárnak és komoly ember figyelmére nem méltó rigolyának minősíteni!

Németország számai.

Egy érdekes német könyvet küldtek be hozzánk, szerzője Trietsch német közigazdász, címe „Deutschland, Tatsachen und Ziffern?”. A kötet azt igyekszik bizonyítani, hogy Németország, az ellenségei által reá szórt vádak dacára, fölényben van ellenségei fölött gazdasági, ipari, kulturális viszonyai tekintetében s akik hitelt

adtak az entente befektítő törekvéseinek, azok rendkívül csalódtak. A következő számadatok legjobban bizonyítják Németország fölényei s legyőzhetetlenségét ellenségei fölött.

A barbárnak tartott Németországban 10.000 újoncra 2 analfabéta esik, amíg Angliában 100, Franciaországban 320. Németország oktatási célokra 878 millió márkát költ, Anglia 384, Franciaország 261 milliót. Hogy a német nevelés mennyivel jobban érvényesült a háborúban, bizonyítja az, hogy a központi hatalmak hadiköltsége naponta 120 millió, az entente költsége pedig 245 millió. A német nép nevelésének és fegyelmeztségének eredménye, hogy az első háborús évben Németországban 37.838 sztrájknap volt, míg Angliában 2,957.770.

A népesedési kimutatásból kitűnik, hogy a születési többlet Németországban 840.000, Angliában 465.000, Franciaországban átlag 25.000. Ha a népesedés így halad, 30 év múlva Németországnak több lakosa lesz, mint Angliának és Franciaországnak együttvéve. Angliában a kivándorlás 1913-ban 469.000 volt, tehát 20.000-el múlta felül a népesség születési szaporodását.

A háború alatt különös jelentősége van az államok mezőgazdasági termelésének. Amíg Németország 25 millió tonna gabonát termel, addig Anglia 6, Franciaország 16 millió tonnát. Burgonyából termel Németország 54, Anglia 6, Franciaország 16 millió tonnát.

A német mezőgazdaság magas színvonalat bizonyítja, hogy egy hektáron Németország 23, Anglia

21, Franciaország 13, míg roszból Németország 21, Anglia 16, Franciaország 13 mázsát termel. Oroszország és Franciaország együtt termelnek 2 hektáron annyit, mint Németország 1 hektáron.

Németország széntelepei 423 millió tonna tartalmat képviselnek, amíg Anglia széntelepei 189, Franciaországé 17 millió tonnát. Németország vastelepei háromszor akkorák, mint Angliáé. Szentet Németország évente 259 millió tonnát termel, Anglia 264, Franciaország 41.000 tonnát.

Anglia réztermelése 1900 tonna, Németországé 969.000 tonna. Ebből is látható, ha megszűnne az angol rézbehozatal, vége lenne a háborúnak.

A kivitelben Anglia még vezet, 22,9 milliárddal. Németország kivitele azonban rohamosan közelítette meg Angliáét. A német kivitel 197 milliárd. Az utolsó 25 év növekedése Németországban 225, Angliában 1,3%.

Németországnak 51.000 postahivatalnoka van, Angliának 24 000, Franciaországnak 14.000. Telefonbeszélője van Németországnak 1,310.000. Angliának 733.000, Franciaországnak 304.000.

A nemzeti vagyon Németországban 375 milliárd, Angliában 345, a „gazdag” Franciaországban 243 milliárd. Az évi jövedelem Németországban 43, Angliában 35, Franciaországban 25 milliárd.

A fejenkénti adó Németországban 40, Angliában 73, Franciaországban 80 márka. Németországban az élelmiszer behozatal 1,72 milliárd, Angliában 5,15 milliárd. Dacára a német általános hadikötelezettségnek, Németország

hadi kiadásából esik a lakosságra fejenként 21,8, Angliában 33, Franciaországban 29 márka.

A legtöbb európai fejedelmi ház német eredetű. A „barbár” Németország 14 Nobel-díjat vitt el, amíg a kulturált Anglia és Franciaország csak hármat.

Ez a pár adat, amit az említett könyvből kivettünk, bizonyítja, hogy Németország a 40 békés év alatt a világ legelső államává küzdötte fel magát. De bizonyítja azt is, hogy miért lett Anglia halálos ellensége Németországnak. A könyv reális adatai, a tényekből és számokból való következtetés még nagyobb bizalommal lelki erővel töltheti el úgy a német népet, mint bennünket a németek szövetségeseit, akár a háború kimenetelét, akár a jövőnket tekintjük.

Az igazságos munkabér.

Ez a címe egy igen érdekes könyvnek, amely A. Rüdiger-Miltenberg tollából nemrégiben megjelent és amelyet szerzője a szociális kérdés megoldására vonatkozó kísérletnek és javaslatnak nevez.

A munka súlypontja annak a bizonyításában van, hogy a munkabérszerződés társasági viszonylatot létesít és hogy a gyárüzemben is igazságos bért érhet el a munkás, ha munkaközösségek létesülnek, amelyek jogképessége elismertetik. Ez által a bérkérdés jogkérdéssé válik, amiből az a praktikus előny származik, hogy minden rendszabály ettől kezdve többé nem az opportunitásnak a kérdése, hanem egy jogelvnek logikus és bizonyos mértékben kényszerítő következménye.

A szerző annak a konstatálásából indul ki, hogy a német birodalom nagyszerűen kiépített munkásvédelmi törvényrendszere csak a beteg fájdalmainak enyhítésére szolgáló szer, de gyógyszernek mindaddig nem tekinthető, amíg a hagyományos munkabérszerződést érintetlenül hagyja és a munkás számára nem teremt olyan jogi helyzetet, amely alkalmas arra, hogy a munkás munkájának teljes eredményét megkapja. Más szavakkal: az ipari munkáskérdés csakis a munkabér igazságos megszabásával oldható meg. De a gazdasági reformok éppen ehhez a forgópontjához nem mer nyúlni a törvényhozó, sőt folyton újból és újból szankcionálja a szerződési szabadság liberális postulatumát vagyis a gyengébbnek az erősebb által való kizsákmányolásának az elvét és a folyton továbbterjedő sebet a paragrafusok ezreivel igyekszik eltakarni, amelyek mind csupa mellékes dolgokat szabályoznak és állami meg községi jóléti intézkedésekkel némiképen enyhítenek olyan bajokat, amiket alapjában véve eltüntetne a bérkérdés radikális megoldása.

A szerző meggyőző módon fejti ki azt az elvet, hogy az ipari munkabérszerződés társasági szerződés mindenik fél – munkaadó és munkás – egyenjogú társa lesz a másik félnek és mindenik félnek elvileg egyenlő igénye van a közös termelés eredményéhez és pedig olyan arányban, amilyenben kiki hozzájárult a közös termeléshez. Ebből kettő következik: „Az igazságos munkabérszerződés az a különös formája a társasági viszonyoknak,

amelynél a tőkés lép fel vállalkozóként és a veszteség veszélyét egyedül ő viseli és a munkással szemben felelősséget vállal a munkája termelőértékéért és bizonyos nyereségért. Az igazságos bér a tőkés által a munkásnak fizetett az az összeg, amelyben benne van a munka termelőértéke és a lényege szerint társas vállalat hasznának a munkásra eső része”. A szerző élesen megkülönbözteti az „igazságos bért” a „kellő bér”-től. Kimutatja, hogy az igazságos bérnek a kellő, vagyis az életfentartáshoz elegendő bérrrel való összetévesztése vezetett a „vasbértörvény”-hez, amelynek a gondolata sok tekintetben akadály a munkás emberséges helyzetének. A szerző a társasági viszony kidomborításával és ennek a jogrendszerbe való beillesztésével éppen azt véli elérhetőnek, hogy a munkás nem lesz többé alárendelt szolga, hanem mellérendelt és habár talán a nehezebbik feladatot végző, de ezt mindenesetre szerződés szerint magára vállalt egyenrangú társ, akinek helyzetét a társadalomban teljesen megváltoztatja ez a jogviszonya.

A francia munkások panasza.

A tények ismerete nélkül, tisztán spekulatív úton is meglehetően állapítani, hogy azok a nagy szavaltások, amelyekben Franciaországban soha se volt hiány és amelyek a háború óta az egeket verik a szép szavak e klasszikus honában, nem sokat segítettek a munkásság helyzetén. A tények csak igazolják ezt a föltevést. Nemrégiben egy tiltakozás jelent

meg, amelyet a szakszervezeti szövetség bocsátott ki a munkásokkal való bánásmód ellen. A tiltakozás a többek között ezeket mondja:

„A lőszeripari munkások nagy többsége ma is azokat a béreket kapja, amelyeket kapott a háború előtt, sőt némely esetben még kisebbeket. Ha tekintetbe vesszük az élelmiszerárak horribilis emelkedését, a hosszú munkaidőt, a vasárnapi munkaszünetnek csaknem teljes eltörlését és azt a nagy igényt, amelyet az erőltetett munka támaszt a fegyvergyárakban és lőszergyárakban a munkásokkal szemben, akkor el kell ismerni annak az áldozatnak a nagyságát, amelyet a munkások hoznak a nemzeti védelem ügyének A vezetőség megállapítja továbbá, hogy a női munka mindinkább kiszorítja a férfimunkát, ami a munkásságra nézve rendkívül kedvezőtlen feltételek között megy végbe. A legtöbb esetben a nőmunkás tetemesen alacsonyabb bért kap, mint a férfimunkás, akinek a helyébe állítják.... A vezetőség tiltakozik azok ellen a bérlevonások ellen, amelyek gyári bírságolások formájában érik a munkásokat, bizonyos esetekben éppen a rokkantakat és mozgósítottakat, akik se kifogást nem emelhetnek ez ellen, se nem védekezhetnek, mivel katonai fegyelem alatt állanak. Tiltakozik azon munkások jogainak a korlátozása ellen, akik közvetett úton szolgálják a nemzeti védelem ügyét, különösen a sötétmunkásoké ellen. Végül tiltakozik a vezetőség az alacsony bérek ellen, amelyeket háborús béreknek neveznek”.

A német nyomdászok szaklapja, amely ezt a tiltakozást közzétette, hozzáfűzi azt, hogy ha a francia munkások a békeidőben nem üres deklamációval töltötték volna az időt, hanem a szervezés nehezebb de hasznosabb munkájának adták volna magukat, akkor most kevesebb okuk volna a siránkozásra. De íme a szaválás még most se szűnik, még mindig „nemzeti védelem” ennek a szerencsétlen elbolondított és elkapatott nemzetnek a makacs és esztelen háborúja, amelynek már semmi egyéb célja nincs, mint a gloire és az angol imperializmus érdekeinek a védelme.

Talmi próféták.

A háború előtti időkben – jól emlékezünk – egyik könyv a másikat érte, egyik cikk a másikat követte, amely mind a körül a téma körül táncolt, hogy a szociálpolitika kezdi túllépni az ésszerűség határait és hogy elérkezett oda, ahol a nemzetnek nem *üdvét*, hanem romlását szolgálja. A „Verein der Industriellen” kölni fiókjának híres körirata így fejtegette ezt a tárgyat:

„Az önmagáról való gondoskodás kötelességérzete folytonosan csökken és a férfiasság helyébe efféle feminizmus lép a közéletben. A régi mondás, hogy „segíts magadon, az isten is megsegít”, elveszíti érvényét, no ha ebben van az egyedüli igazság. A magában véve jogosult szociálpolitika nagyon is gázszos következményeit látjuk a széles néprétegek fokozódó kötelességérzet csökkenésében és lemondásra való képtelenségében. Ennek az irányzatnak a nemzet véderőké-

pességére is károsan kell visszahatnia. Gyöngébb generáció nő fel, amely föltétlen hátrányba helyez bennünket a kelet erőteljes és a szocializmus sápkórságában nem szenvedő népeivel szemben. Egy nemzetnek férfiakra van szüksége politikai és nemzeti önállóságának fenntartása céljából, férfiakra és nem asszonyokra. De a mi mai szociálpolitikánk szükségképpen asszony-uralomhoz vezet, t. i. olyan elvek uralmához, amelyek nem férfias, hanem nőies tulajdonságokat juttatnak érvényre....”

Két évvel később – miután közben még ezer ilyen siránkozás hallatszott nem csupán Németországban, hanem Ausztriában, sőt – akár hiszik, akár nem – Magyarországon is – kiütött a világháború. Es a szociálpolitikával elpuhított, elasszonyosodott németek leggyorsabban és legalaposabban a „kelet el nem puhított férfijaival” bántak el és hoztak oly bámulatos teljesítményeket napvilágra, amely szinte emberfölötti erőben mutatta őket a bámuló világnak. Most *azután* elhallgattak a próféták, mint puskalövésre a verebek. Nem beszélnek többé a szociálpolitika kártékony hatásairól, ellenben velük szemben egyre határozottabban domborodik ki az a tény, hogy éppen a német szociálpolitika az, amely ezt a hallatlan erőt adja a német nemzetnek. Dr. Kaufmann, a német birodalmi *biztosítási hivatal elnöke fejtette* ezt ki legelőször és utána még sokan mutattak rá erre az igazságra, amelynek a felismerése a legjobb kilátásokat nyújtják a háború utáni szociálpolitikára.

A betegélelmezés háborús problémája

tette aktuálissá a munkásbiztosításban a *táppénzemelés szükségességét*. A fővárosi kórházakról szóló beszámoló nyomán most a fővárosi törvényhatósági bizottság közgyűlésén szolgáltatott okot élénk megjegyzésekre és felszólalásokra a beszámoló azon része, amelyből kiviláglik, hogy a kórházak utolsó évi sáfárkodása mintegy *nyolc és fél millió deficitel* zárult. Míután az élelmiszer ellátás elé mindig újabb és újabb nehézségek tornyosulnak, alaposnak mondható a felszólalóknak azon aggodalma, hogy ez a deficit a jövőben csak emelkedni fog és komoly veszedelemmel fenyegeti az egész városi háztartás mérlegének egyensúlyát. Ezt a kérdést nem lehet elszigetelt jelenségként vizsgálni, – amint azt a közgyűlésen tették – hanem rá kell mutálni az élelmezés kérdésének általános nehézségeire és azokra a speciális jelenségekre, amelyek a *betegellátási feladatokat* különösen súlyosbítják.

Egy vezető államférfinak szokták tulajdonítani a közbeszédben azt a nyilatkozatot, amely szerint az *árak emelkedése a legjobb védekezés a lakosság könnyelmű túlfogyasztása* ellen. Ha az ármanipulánsok tizeiméinek nyújtott szabad kéz rejtetten tényleg a túlfogyasztás megakadályozását célozta, akkor meg kell hajtánunk zászlónkat előttük, mert akkor tulajdonképen ez egyedül vezetett célhoz a sok-sok ötletszerűen felburjánzott háborús intézkedések közül. A lakosság nagy tömegei a mai árak mellett tényleg csak

a halaszthatatlanul legszükségesebb fogyasztási cikkeket tudják beszerezni, a még elégséges legkisebb mennyiségben.

Az élet fentartásához szükséges tápanyagok minőségbeli és mennyiségbeli megszakításával az egészséges emberek többé-kevésbé meg is oldják a maguk élelmezési problémáit. A betegek-nél azonban nem lehet ily egyszerűen elhaladni a kérdés tényleges megoldása mellett. Az egészséges embernek csupán a célt kell folyton maga előtt látni, ami mindössze a jóllakottság érzésének elérésében áll, de *a beteg embernél a betegség természetete szerint a felvett tápanyagok összeállítása is elsőrendű fontosságú*. Az utóbbiaknál a szükségletnek minőségbeli és nem csupán mennyiségben kielégítése hoz előtérbe. Az a túlnyomó mértékben *növényi táplálkozás*, amelyre szorítkoznunk kell, a legtöbb beteg részére nem ajánlatos, egyrészt azok nehezen emészthetősége miatt, másrészt mert a növény-táplálék *nagy tömegben* viszonylagosan sokkal *kevesebbtáptértékű*. A beteg, ki rendszerint csak kevés ételt vesz magához, akkor táplálható csak megfelelőképen, *ha kis tömegbe koncentráltan sok táptértéket tudunk szervezetébe juttatni*. Ezen követelménynek a növényi eledelék közül csupán a *magvas- és hüvelyes vetemények* felelnek meg, de nem a főzelék-félék, saláták és gyümölcsök. A laptérték tudvalevőleg a *fehérje zsir és szénhidrát* tartalomtól függ. Az utóbb említett növény-félék ezektől csupán 1%-tól 10%-ig emelkedő mennyiséget tartalmaznak és 90%-ban víz-

tartalmúak. A hüvelyes vetemények ezzel szemben 20-25%-ig fehérjéből és 50-55%-ig szénhidrátból állanak. A középhelyet a *burgonya* foglalja el 2% fehérje 20%-os szénhidrát tartalmával és *zsírt csak kevés növényi eledel tartalmaz*, különösen az olajos magvak, dió stb. A növényi eledel *igen gyorsan keltik a jóllakottság érzetét*, de hátrányuk a *nehéz emésztés*. Az egészséges szervezet azonban ezt a nehézséget könnyen legyőzi, de nem úgy a betegeké, ez utóbbiak táplálásánál nem az éhségérzet megszüntetése a fontos, hiszen ez sok esetben fel sem lép, hanem a testsúlynak megtartása és *a szervezet gyors leromlásának megakadályozása*. A minden mozgást mellőző, ágyban fekvő betegre – mint már említettük – sokkal *kisebb mennyiségű eledel erőszakolható rá*. Az egészséges embernek naponta 2500-3000 kalóriát kell magához vennie az elfogyasztott anyagok utánpótlására, a beteg embernél ennek körülbelül kétharmada szükséges. Ezt a mennyiséget *fehérjegyazdag anyagokban* könnyen lehet a beteggel elfogyasztatni, mert ezek sokkal kisebb mennyiséget, jelentenek. Viszont az erre alkalmas élelmiszerek árai emelkedtek a legnagyobb mértékben és beszerzésük igen nagy nehézségekkel jár. Gondoljunk csak a különböző állati termékekre: a tej, tejföl, tojás és hús áaira és beszerzéseinek szinte kálvariás nehézségeire.

A mai napokra igazán elmondható hát, hogy a betegség kétszeres szerencsétlenség. Sújtják

őket az *orvos ellátás terén mutatkozó hiányok* és a megfelelő táplálkozás elé tornyosuló, szinte leküzdhetetlen akadályok. Ezeken az állapotokon segíteni kell, de a *legszerencsétlenebb út* az lenne, ami a főváros közgyűlésén felvetődött, hogy ha takarékoskodás leple alatt a *betegek ellátása terén további megszorításokat* léptetnének életbe.

Itt mutatunk rá, hogy az élelemdrágulás és az élelemhiány a *munkáskórház gazdálkodásának is egyre súlyosabb problémájává nő*.

Nők a szociális hivatásokban.

A háború óta még jobban érethető, mint *azelőtt* a hiány a tudományosan kiképzett nőkben. Különösen nagy a kereslet ilyen nők után a szociális munkák területein, mert előrelátható, hogy ezen a téren egyszersmindenkorra kell majd a női munkaerőnek felváltani a férfimunkaerőt. Ezek a területek folyton és rohamosan szaporodnak. Minden országban, de különösen az ilyen dolgokban mindig a kultúr világ élén haladó Németországban az állam is egyre több és több város létesít olyan intézményeket, amelyek vezetéséhez a nemzetgazdaságtanban, jogban, szociálpolitikában, kultúrtörténetemben, pedagógiában és pszichológiában kiképzett nők igényeltetnek. Ha a csecsemőgondoskodásról, az ifjúságvédelemről, az anyák és leányok gazdasági, jogi tanácsadójáról, népjólétéről, tüdőbeteggondozásról, iszákosság elleni küzdelemről, nemi betegségek elleni harcáról, iparvédelemről, ipari felügyeletről stb. és mindezek célját szolgáló

intézményekről van szó, úgy ezek olyan feladatok, amelyek hovatovább a nőkre fognak hárulni a társadalomban. Az erre vonatkozó kiképzés érdekében azonban eddigelé sehol se történt megfelelő intézkedés. Mindaz, amit e téren láttunk, csak bátortalan tapogatózás, sőt részben csak komolytalan játék és flanc volt mindenütt. A németek most kezdik nagyon is komolyan venni ezt a dolgot is. Köln városa már külön női felsőiskolai tanfolyamot létesített a szociális hivatások számára. A cél egyelőre az, hogy szociális hivatalok vezetésére alkalmas női erőket képezzenek ki, ami világosan mutatja azt a szándékot, hogy e hivatalokat női kezekbe óhajtják letenni. E célból oly tágkörű, de egyszersmint specializált ismeretekkel látja el a női hallgatókat, amely képesesekké teszi őket mindazoknak a társadalmi, gazdasági, nemzeti összefüggéseknek a felismerésére és amelyek e hivatás betöltésénél elengedhetetlenek. Köln városának ez a nagyszerű intézménye e nembem a legelső Németországban, de valószínűleg az egész világon is.

A szociális milió a háború után.

A londoni „Daily Mail” egy cikkéből valók az itt következő sorok. A háború utáni világ képét talán túlzóan komor színekkel festik meg, de azt a szociális és gazdasági miliót, amelyben a nagy vérvesztéstől meggyöngült Európa a termelés, az alkotás, a kultúra munkáját a grandiózus öncsonkítás után újra felveszi, a cikk megállapításai *lényegben,*

sajnos, híven tükrözik elénk. „Európa lakosságának a háború után való képe – mondja a „Daily Mail” – már *most* rendelkezésünkre álló számok alapján is rettenetes lesz. Huszonöt millió ember áll fegyverben, ebből kilenc millió elesett, vagy nyomorék lett és mire a háború második éve elmúlik, Európának emberéletben való vesztesége el fogja érni a húsz milliót. Ez a mérleg azonban csak a katonaság veszteségeitől szól, a polgári lakosságot is nagy veszteség éri, a legfőbb szükséges cikkekben való nélkülözés miatt. A statisztikai arányszámok mindenütt csökkenőben vannak. Angliában havonként 40.000 a születések száma és 50.000 a halálozásoké és Párisban, Londonban, valamint Bécsben ugyanez a helyzet. A középkor egyetlen pestisjárványa sem végzett ilyen pusztítást. A háború végén Európa „kis Európa”-vá zsugorodik össze, mert a lakosság száma alig lesz nagyobb, mint volt a napóleoni háborúk előtt. A következő arányok állanak majd előttünk: Két nő esik egy férfira, több öreg ember lesz, mint fiatal, több gyermek, mint serdült ifjú és több beteg, mint egészséges. A férfiak milliói fognak állást keresni a háború után, amikor is a nők milliói megtanulták a férfiak foglalkozását és fölveszik a férfiak munkadíjait. Nagy zavarok fognak beállni az élelmiszerkérdésben is, mert az élelmiszereket termelő területek nagy része elpusztult és úgy a mezőgazdasági termelés, mint az állattenyésztés is nagy mértékben csökkent. Ehhez járul, hogy a hajók hiánya miatt a behozatal

is csökkenni fog. Ezek csak a legfontosabb kérdések azok közül, amelyek a háború után izgatni fogják Európát, a legtöbb kérdés még ma titokzatosan áll előttünk és csak később fog fölszínre kerülni, hogy fokozza a végtelen nagy pusztulást”.

És Anatole France békét akar és Grey és Asquith békeszeretüket hangoztatják és azt hangoztatja Bethmann Hollweg: de a béke” amelyre ezer az ok mindeütt, csak nem tud megszületni.

A szegény ember sorsa a háborúban.

Nemcsak a centrális hatalmak országaiban és nemcsak a hadviselő országokban, hanem még az európai semleges országokban, sőt a háború szféráján teljesen kívül eső országokban is dühöng a drágaság. Természetesen a szervezetségtől, a gazdasági tényezőktől és egyéb körülményektől függően különféle arányokban. A teljesen bekeríteti és normális időkben is óriási behozatalra szoruló Németországban összehasonlíthatatlanul kisebb mértékben, mint a nagy fölöslegekkel rendelkező és a legutóbbi napokig semleges Romániában és az inkább ipari Ausztriában kevésbé, mint az agrikulturn Magyarországon.

Az olcsó megélhetéséről híres Anglia is súlyosan érzi a drágasúlyát. Legutóbb egy nő bizottság a háztartási számadásoknak nagy gyűjteményét hozta nyilvánosságra, amely minden vitát lezár a fölött a téma fölött, hogy vajjon a munkabérek emelkedése megfelelt-e az árak drágulásának. A „Vorwärts” közöl a gyűjteményből egy kimutatást, amely apából,

anyából és 7 gyermekből álló család szükségletére vonatkozik. Az apa legutóbb hadbavonult és a gyermekek egyike a háború folyamán született.

Ennek a családnak a szükséglete volt hetenkint:

a háború előtt:	shilling	pence
7 font*) hús	1	8
4 „ cukor	1	0
3 ¹ / ₂ „ szalonna	2	4
3 ¹ / ₂ „ sajt	2	4
50 „ burgonya	4	10 ¹ / ₂
3 ¹ / ₂ „ liszt	0	5
56 „ kenyér	5	3
12 Ots (13 ¹ / ₂ liter) tej	3	0
Összesen 1 font St.	0	10 ¹ / ₂

a háború alatt:	shilling	pence
3 font hús	3	0
2 „ cukor	1	0
2 „ szalonna	2	4
1 „ sajt	1	2
20 „ burgonya	2	9
1 ³ / ₄ „ liszt	0	5
84 „ kenyér	14	0
7 Ots tej	2	0 ¹ / ₂
Összesen 1 font St.	6	8 ¹ / ₂

A kimutatás szerint az összes élelmi cikkek fogyasztása erősen megcsökkent, csak a kenyéré emelkedett igen nagy arányban. A nagy megszorítás dacára és annak ellenére, hogy a legerősebb fogyasztó a fronton van, a család élelmiszer-szükséglete heti 6 shillinggel, több mint 25%-kal emelkedett.

Nagyon érdekelné tudnunk, hogy vajjon hogyan állunk e tekintetben Magyarországon. Sajnos, nálunk ilyesmire senki se vesz magának fáradságot. Németországról már ismét pontos adataink vannak.

A német hivatalos statisztika ez év április havában csinált fölvételeket a háztartásokról, amelyeket összehasonlítva az 1908-iki

*) Angol font – 373,24 gramm.

fölvételekkel a következő képet nyerünk a négytagú család havi kiadásának emelkedéséről és illetőleg fogyasztásának csökkenéséről.

	Kiadás		v. — fogyasztás		+ v. —	
	márka	percent	gramm	percent	percent	percent
Kenyér	+ 5 60	+ 46 90	— 19234	— 31 49		
Burgonya	+ 5 60	+ 236 14	— 17873	+ 50 02		
Zsír	+ 6 45	+ 68 39	— 2565	— 46 78		
Hús	+ 5 92	+ 28 79	— 7373	— 56 14		
Hal	+ 5 07	+ 390	?	?		
Tojás	+ 6 57	+ 248 86	— 7 db	— 14		
Tej	+ 2 08	+ 24 64	— 16 2 l.	— 29 83		
Sajt	+ 2 97	+ 226 71	?	?		
Kávé	+ 3 76	+ 188 91	— 4419	— 26 23		

Végeredménykép kitűnik, hogy a fogyasztás tetemes csökkenése dacára havonta 44.11 márkával, vagyis 73.47%-kal többet adott ki ezekre az élelmiszerekre egy 4 tagú család, mint az 1908-iki békeévben.

Ha tekintetbe vesszük már most, hogy a fenti angol kimutatás közvetlenül a háború előtti állapottal hasonlítja össze a háború által teremtett állapotot, míg a németországi összehasonlítás az 1908-iki békeidővel hasonlítja össze a háború idejét és hogy az angol kimutatásban a család legerősebb fogyasztójának a szükséglete nincs benne, akkor közel járunk a valósághoz annak a megállapításával, hogy az egész világgal szabadon érintkező Angliában nem igen lehet jobb a szegény ember háborús sorsa, mint a kiéheztetési blokád alatt álló Németországban.

Drágaság Oroszországban.

Szentpétervár polgármestere D. Gyomkin a „Novoje Vremja” október 11-iki számában cikket

irt a drágaságról. E cikkből való az alábbi áremelkedési tabella, amelynek alapjául az 1914. július havában fennállott árak szolgálnak, amelyek az 1916. júliusában érvényes maximális árakkal vannak összehasonlítva. E szerint az árak emelkedése percentekben kifejezve a következő:

	Szentpétervárott	Moszkvában
Liszt és őrlemények	78.7	75.5
Hús	108.6	118.9
Hal	136.6	178.2
Főzelék	123.0	42.9
Tejtermékek	163.6	130.4
Egyéb élelmiszerek	138.9	103.7
Ruházat és cipő	192.0	231.0
Fűtőszer	127.9	118.9
Világítás	141.5	139.5
Különbféle házi szükségeti cikkek	169.1	225.1

Ennek az igen illetékes helyről származó vallomásnak nagyon fontos kiegészítőrésze a cikknek az a passzusa, amely szerint ezek a számok csak azt az emelkedést mutatják, amik a hivatalosan megállapított árakhoz viszonyítva mutatkoznak, amely árakon azonban köztudomás szerint csak igen ritka esetben sikerül a lakosságnak szükségletét beszerezni. A piaci árak, vagyis a valósággal fizetett árak sokszor kétszer-háromszor akkorák, mint a hivatalosan megállapított maximális árak.

Úgy látszik az angol kiéheztetési politika barátnál és ellenségénél egyaránt megtermi a maga keserű gyümölcsseit.

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás. Népegészségügy. –

Szerkeszti: Zádor Pál.

Reformok az első segélynyújtás tökéletesítésére.

A munkás balesetbiztosítási terhek nagysága miatt, különösen a vasipari és építőipari munkaadók táborából szinte állandóak a panaszok, amelyekkel szemben a progresszív szociálpolitika hívei minden joggal és nyomatékmal mutathatnak rá arra, hogy ezeknek a költségeknek főoka, sőt úgyszólván alapoka a balesetek elhárítására, s illetve a következményeik enyhítésére, csökkentésére alkalmas intézkedések hiánya. Az első állomás azon az úton, amelyen a balesetbiztosítás terhei csökkenthetők és csökkentendők, az első segélynyújtás, s a rendszernek és a gyakorlatnak mindjárt ezen a ponton sok a hiányossága: az első segélynyújtás mai rendszere gyökeres revidálásra szorul, mert a segélynyújtás mai lehetőségeit korántsem aknázza még ki.

Bénaságok, ízületi merevségek, a nyomorékság különböző alakjai állanak elő oly sérülések után, amelyek a tudomány és az orvosi technika mai állásának megfelelő kezelés mellett, minden következmény nélkül meggyógyulhattak volna. Ennek a sajnálatos körülménynek nagy, nemcsak a szociálbiztosítási, hanem a nemzetgazdasági jelentősége is, s így annak okaival igazán behatóan kell foglalkoznunk.

A baleseti sérülések rossz gyógyulásának egyik fontos oka az első segélynyújtás tökéletlensége és célszerűtlensége. Az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztára tapasztalata minden hadvezetőség tapasztalataival egyetemben az, hogy igen sok sebesülés további sorsát már az eh ő sebköttözés pecsételi meg. Az első segély nyújtás terén az Országos Pénztár a nála biztosított üzemeknél három irányban tapasztalt hiányosságokat, s tapasztalatai fölhasználásával a kereskedelmi kormányhoz fölterjesztéssel fordult, amelyben a miniszter figyelmét reformok szükségességére hívja fel, A reformok a következők volnának:

1. Számos üzemben az első segélynyújtáshoz szükséges kötszerek és gyógyszerek egyáltalában hiányoznak. Hogy ez nemcsak kicsiny üzemekben fordul elő, hanem bizonyos iparcsoportokban általános tünet, bizonyítja a dési iparfelügyelőség 1914/596. számú átiratának itt idézett következő része: „Értesülésem és tudomásom szerint a kerületemhez tartozó erdőüzemekhez számos baleset fordul elő, melyeknek nagy része igen súlyos lefolyásúvá válik általt,

hogy a vágásterületeken hiányzanak még a legszükségesebb kötszerek is, sőt előfordult, hogy a vágásban megsérült munkás épp a kötszerek hiányában elvérzett, mivel a legközelebbi mentőszekrény több óra távolságra feküdt a vágásterülettől.”

Miután sok olyan üzem van, melyben az üzem veszélyessége elég nagy, a munkások pedig gyakran dolgoznak kisebb csoportokban, nagyobb területen szétszórva, az első segélynyújtás kérdése legcélszerűbben úgy volna rendezhető, ha gondoskodás történne arról, hogy minden ilyen csoportnál legyen legalább egy az első segélynyújtás terén tapasztalt egyén, csoportvezető, előmunkás, idősebb munkás stb. és hordjon minden munkás ruhájában könnyen hozzáférhető helyen, a ruhájához fércelten egy kötszercsomagot, mint amilyeneket a hadvezetőségünk is oszt ki minden egyes katonának. Ez a rendszabály, bár a leggyakorlatibb és legolcsóbb módja volna az első segély rendszeresítésének ilyen szétszórtan és kisebb csoportokban együttlevő munkásokkal dolgozó veszélyes iparokban, minthogy azonban sok helyen a gyakorlati kivitelben, az ellenőrzésben sok nehézséggel járhatna, kívánatos volna, hogy külön rendeletben, nyomatékosan felhívassék a felügyeleti hatóság legalább annak ellenőrzésére és biztosítására a vállalat felelős alkalmazottja útján az ilyen csoportoknak mindegyiktől nem túlmessze levő, közös mentőszekrényt bocsásson rendelkezésükre.

2. Olyan üzemekben, amelyekben megvannak az első segélynyújtáshoz szükséges szerek, ezek gyakran olyan állapotban vannak, hogy alkalmazásuk veszélyezteti a seb gyógyulását. Az 1899. december 15-én kiadott 76271. sz. kereskedelemügyi miniszteri rendelet szabályozza azt, hogy milyen kötöző és gyógyszereke tartozik a munkaadó készletben tartani. Tapasztalatok bizonyítják, hogy ennek a rendeletnek az intézkedései a gyakorlati életben nem váltak be teljesen, illetve *nem felelnek már meg az ipar fejlődésének és az orvosi tudomány igényeinek*. Meg kell változtatni a készletben tartandó szerek listáját: bizonyos szerek kihagyhatók, más szerek viszont más minőségben, illetve csomagolásban volnának készletben tarthatók és meg kellene változtatni az előirt szerek mennyiségét is, mert az ipar fejlődése, a motorok minél szélesebb körben való alkalmazása folytán sok olyan kisebb üzemre nézve vált kötelezővé a mentőszekrény tartása, amelyben üzemi balesetek aránylag ritkán fordulnak elő, s amelyekben tehát a sokféle anyagot tartalmazó költséges mentőszekrény kötejező elrendelése felesleges.

Lényegbevágó kifogásokat tartalmaz a fölterjesztés a mentőszekrényekben tartott kötözőszerek és azok állapota tekintetében is. A 76271/1899. számú kereskedelmi miniszteri rendelet szerint a *nagyobb* mentőszekrényben 100 gramm Bruns-gyapot és 5 méter sterilgaze, a *kisebb* mentőszekrényben pedig 600 gr. gyapot és 2 méter sterilgaze tartandó készletben, a gyapot 100

gramm csomagokban, a gaze (géz) pedig 1 métereseekben s ezenfelül 10, illetve 5 db. mull-pólya. Ez a rendelkezés *nem vált be*, és az újabb tapasztalatok alapján *célszerűbbel pótolható*. Kis-sérülésekhez ugyanis az első segély nyújtásakor igen kevés gazera, s egy kevés mullpólyára van csak szükség, s a többi nyitott állapotban marad a mentőszekrényben, *korom és por lepi el és ezzel a kormos, porlepte, sokszor több éve ottheverő kötözőszerrel kötnek be aztán más alkalmakkor nagy, vérző sebzéseket*.

A megsérült munkás testi épségét – szerencsétlen esetben az életben maradását – veszélyezteti egy-egy ilyen kötözés. A *háborúban* szerzett tapasztalatok arra tanítanak, hogy az első segélynyújtás, illetve az első sebkötözés egyedül célravezető és leggazdaságosabb módja az, ha *az egyszerű kötözéshez* szükséges kötözőszer, sterilgaze, gyapot és pólya egy darabban van, jól elzárt sterilcsomagokban készletben. A *hadí sebészetben elért fényes eredmények* nagyon fontos oka az, hogy az első sebkötözést végző katona nem nyúl kezével ahhoz a kötszerhez, amely a sebre kerül. A sebre kerülő gaze és gyapot rá van varrva a pólyára úgy, hogy az első segélyt-nyújtó egyáltalában nem nyúl a sebre kerülő kötszerhez, hanem csak a pólyához. *Az ipari sérülések rosszabb gyógyulásának* egyik fontos oka az, hogy még azokon a kivétel-számba menő helyeken is, amelyeken kifogástalan állapotban tartják a kötszert, a sebre kerülő kötözőszert bepiszkítja az első sebkötözést végző munkás keze. *Amint a katona élete és testi épsége, úgy az ipari munka, a nemzeti termelés harcmezéjén megsérült munkás testi épsége is a nemzeti vagyon alkotó része.*

De a dolgok új elrendezése nemcsak azért válik elkerülhetlenné, mert *az állam erkölcsileg felelős polgáraival szemben* abban az irányban, hogy egészségügyi rendszabályaiban az orvosi tudomány *legutóbbi állásához igazodjék*, hanem azért is, mert *a sérülések jobb gyógyulása révén nagy megtakarításokat fog elérni az ipar, amely viseli a baleseti kártalanítás költségeit*. A hadsereg három kötszercsomag-typust ír elő. A nagy-, a közép- és a kis-typust, aszerint, amint a sérülés helye és természete több vagy kevesebb kötszer elhasználását teszi szükségessé: *egy sérüléshez tehát csak egy kötszercsomagot kell megnyitni*. Abban minden megvan, ami az egyszeri kötéshez kell, nem kell tehát sok kötszert elpiszkolni ék kinyitni. A kemény papírba, vagy vízhatlan vászonba csomagolt kötszercsomagok hosszú ideig őrizhetők meg teljesen hasznavehető állapotban, s ezek segítségével érhető csak el a *hadisebészet* a maga fényes eredményeit. *Ezt a tanulságot a munkáskezek, a munkáséletek megmentése érdekében fel kell használni* az ipari sérülések következményeinek csökkentésére is.

Ugyancsak a hadisebészet tapasztalatai alapján a szublimátoldatot kihagyhatónak véli az Országos Pénztár javaslata a mentőszekrényekből, amelyek tartalmát azonban $\frac{1}{2}$ liter 1%-os jóddalkohollal kellene kiegészíteni, mert a jóddalkohol a modern sebé-

szet megállapítása szerint igen hatásos sterilizáló-szer és használata a sebkötöző kezének bőrét néhány pillanat alatt tisztává teszi.

Igen sok báj okozójává vált a gyakorlatban a rendelet nr-madik részében előirt *méregszekrény* is. Azon a kevés helyen, ahol tartják, a legveszedelmesebb állapotban volt a tartalma. A szerek tulajdonságairól, alkalmazásuk módjáról csak ott tudtak, ahol a feliratok elmosódva vagy leázva még nem voltak. Ahol mérgező anyagot dolgoznak fel, úgy hogy annak u*ján mérgezések bármilyen okból előfordulhatnak, ott az elsőfokú egészségügyi hatóság az üzem engedélyezésekor rendeljen el méregszekrény tartását, és annak tartamát állapítsa meg az üzemtulajdonos meghallgatása után az illetékes hatósági orvos; ám a tapasztalatok szerint aránylag kevés üzemben lesz szükség méregszekrényre, viszont *gyakorlati haszna csak az olyan méregszekrénynek lehet, amelyben tényleg az üzemben használatos mérgek természetéhez mért ellenmérget tartanak készletben.*

3. Az ipari üzemekben nyújtandó első segély gyakorlott és képzett „segély-nyújtó”-kat igényel. Ám – sajnos – az ipari üzem között csak kevés van olyan, amelyben ily személyzet tényleg rendelkezésre állana. *Az Országos Munkásbiztosító nagyobb ipartelepekről is kap olyan sérülteket, kiknél a falról kapart meszet, pókhálót, falevelet és hasonlókat tettek első segélyképen a sebre.* Látjuk, hogy jelentéktelen sebesülések után egész ujjak hálnak el azért, mert az első segélynyújtó erős karboloddal kötötte be a sérült ujjat, a karbolodlat pedig elhalást idézhet elő. Látjuk egész végtagok elhalását azért, mert már jelentéktelen vérzés esetén is, túlságosan szorosan kötötte meg a túl uzgó „segítő” a sérült végtagot. Már pedig az 1875: XIV. t.-c. 40. és 42. §§-ai értelmében „mindazok, akik foglalkozásuknál fogva gyakrabban jutnak olyan helyzetbe, hogy balesetekben segítséget nyújtsanak, a tetszhalálból felélesztésnek s a segélynyújtásnak lényeges eszközlésében oktandók és az oktatás az illető vállalat vagy hatóság által eszközlendő. Arra, hogy az ily oktatás megadatott e, az egészségügyi ügyekben elsőfokú hatóság felügyelni tartozik.” Ebből a rendelkezésből egyrészt az következik, hogy a balesetbizosításra kötelezett vállalatok tulajdonosai tartoznak gondoskodni arról, hogy alkalmazottaik az első segélynyújtás tudnivalóiról megfelelő oktatásban részesüljenek, másrészt az, hogy az elsőfokú hatóság tartozik felügyelni arra, hogy ez az oktatás tényleg megadatott-e. Tapasztalataink szerint ezen a téren nagyon kevés történt, és csak némely helyen szenteltek az első segélynyújtás ügyének. Jól váltak be tapasztalataink szerint a kerületi pénztárak által rendezett tanfolyamok. *A budapesti kerületi pénztárban a pénztár szabészeti rendelkezésére járnak a tanfolyam tartamának idején a kioktatandó munkások, és ott maguk is résztvesznek a munkában, megtanulják kezüket tisztességesen megmosni, tanulnak tisztességes kötéscsinálni és gyakorlati tudásra tesznek szert, mely itt a legalapo-*

sabb elméleti képzettségénél többet ér. Az első segélynyújtásban való kioktatásra vonatkozó rész a kiadandó új rendeletben lényegesen bővítendő, s az érvényes törvényi rendelkezésekre az érdekeltek figyelme nyomatékkal volna ráterelendő.

A magyar szociális biztosítás teherviselőit, de az egész magyar gazdasági életet is *nagy károk, embetvesztekegek és anyagi veszteségek tömege* érte már az első segélynyújtás rendszerének fogyatékosága és gyakorlatának hiányai miatt: az Országos Munkásbiztosító Pénztár, amikor az első segélynyújtás reformálását kéri, *az államnak egy halaszthatatlan szociálpolitikai teendőjére mutatod rá.*

Ankét a munkásbiztosítás kiterjesztéséről.

Amikor az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907: XIX. t.-c. a betegségleyezés biztosítás kötelezettségét csupán azokra mondta ki, akiknek keresetük napi 8, illetve évi 2400 koronát meg nem haladja, a *tanult és szakmunkások* nagy részét már ezzel *kizárja* a munkásbiztosítás áldásaiból. Lényegesen rosszabbított ezen a helyzeten a pénzérték háborúokozta lehanyatlása. Az összes fogyasztási cikkeknek többszáz százalékos emelkedése magával hozta ugyan a munkabéreknek számottevő emelkedését, de az emelkedés a pénzérték hanyatlásával korántsem tartott lépést. A munkásbiztosítási törvényben megjelölt *legfelsőbb kereseti határ a mai viszonyok mellett tulajdonképpen csupán a létminimumot jelenti.*

Az Országos Pénztár és a kerületi pénztárak, valamint maguk a munkásérdekeltségek több ízben foglalkoztak a kérdéssel és sürgetőleg kérték a kereseti határ kiterjesztését. Lapunk a kérdéssel ismételtlen foglalkozott. A kereskedelemügyi miniszter most ankére hívta össze a különböző munkásbiztosító pénztárak, valamint a munkás és munkáltató érdekeltségek képviselőit és *Varga Gyula* államtitkár, aki a kereskedelmi kormány részéről vett részt, bevezető szavaiban hangsúlyozta, hogy ismeri a mai helyzetet és tudjuk, hogy *a pénztárak a biztosítási értékhatár kérdésében kénytelenek a törvénynek olyan értelmezést adni, amely a viszonyoknak megfelel.* A felszólalók leginkább az értékhatárral foglalkoztak. *Székács* Antal (Kereskedelmi és Iparkamara) 4800 koronában, *Sziklai* Zsigmond (Országos Iparegyesület) 3600 koronában, *dr. Gratz* Gusztáv (a Gyáriparosok Orsz. Szövetsége igazgatósága) 3600 koronában kívánják megállapítani a határt. Még *Méhely* Kálmán a vas- és gépgyári érdekeltség Képviselője sem kifogásolta az értékhatár felemelését, de ő nem tartja sürgősnek, hanem az egész törvény revízióját kívánja. *Méhely* Kálmán álláspontja szerint *a munkaadók a végleges revízió előtt azért nem mehetnek be a biztosítási határ felemelésébe, mert akkor nem lesz a kezükben oly ellenérték amelyet a biztosítottakkal szemben a végleges revízió alkalmával felhasználhatnak.* Ez az álláspont egy olyan

osztályharc álláspontja, *amelynek fegyvere a munkások és az összes dolgozók egészsége.* Dr. Rónai Zoltán úgy a munkáltatók, mint az alkalmazottak szempontjából rendkívül sürgősnek tartja a kérdést, *Sugár Ignác* a kisiparosok nevében jelenti be, hogy a kisiparosok örömmel járulnak hozzá az értékhatárok felemeléséhez. *Gergely Janka* (Nőtisztviselők) a biztosítási kötelezettség kiterjesztését és a *kötelező anyasági biztosítás* bevezetését követeli. *Lukács József* (Ferenc József Kereskedelmi Kórház) 6000 koronában kívánja megállapítani a biztosítási értékhatárt, mert a mai viszonyok mellett *még 6000 koronából sem lehet orvost és gyógyszeres fizetni.* Báró dr. *Kétly* egyetemi tanár és dr. *Flesch* az Orvosszövetség képviselői persze most is *ellenzik az értékhatár felemelését.* Orvosi szempontokat emlegetnek, a régen ismert, sokszor hangoztatott érveket sorakoztatják a szociális biztosítás érdekei ellen, pedig a panaszok nyilván alaptalanok. Ausztriában és Németországban jóval kiterjedtebb a kényszerbiztosítás, önkéntes biztosítás és tovább-biztosítás köre.

Kiterjedtebb a kényszerbiztosítás köre. Ausztriában minden ipari munkás és minden alkalmazott, Németországban minden munkás, a fizetés nagyságára való tekintet nélkül, biztosításra kötelezett. Jóval kiterjedtebb az önkéntes biztosítás. így például Ausztriában 35 éves koráig mindenki beléphet önként a munkásbiztosító pénztárba. Ausztriában és Németországban tovább biztosíthatja magát az is, aki más foglalkozásra tért át. Ily körülmények között valóban különös a mi orvosaink panasza, akik *a szociális egészségügy kárára* a külföldi állapotokhoz képest szinte privilegizálva vannak.

Garbai Sándor, az Országos Munkásbetegsegélyző és Balsetbiztosító Pénztár alelnöke, a bérértékhatárnak 6000 koronára való felemelését tartja a munkások és tisztviselők érdekében elengedhetetlennek, minden provizórikus megoldás helyettes pedig a végleges és törvényhozási rendezést tartja kívánatosnak. Különösen figyelemébe ajánlja a kormánynak az építőipari munkások szempontjából a rendezést, mert ezeket a mai állapot a legigazságtalamban érinti, A biztosítási határ felemelése különösen a háború utáni nagy közegészségügy teendők sikere érdekében föltétlenül kívánatos. *Garbai Sándor* értékes mondandói után dr. *Kertész Sámuel*t, a Ferenc József Keresk. Kórházegyesületi Pénztár igazgatóját hallgatta meg az ankét, részleteiben is alaposan megvilágította a kérdést. *Kimondotta, hogy a fizetési határ felemelése a szociális biztosítás alapelvéből és a fennálló magyar törvényekből is önként következik. A kényszerbiztosításnak az az alap gondolata, hogy mindazok az alkalmazottak a védelme alatt álljanak, akik életviszonyaiknál fogva arra utalva vannak. Ezeknek az életviszonyoknak a kifejezője már az 1891. évi XIV. törvénycikkben az évi 2400 korona fizetés. A biztosítási határ felemelése tehát most – 25 esztendő után – nem is jelent fejlődést, hanem tulajdonképen*

csak mulasztások pótlásáról, régen esedékes kötelezettség teljesítéséről van szó, arról t. i., hogy a betegségbiztosítás ma is kiterjedjen mindazokra az életviszonyokra, amelyeknek a fokmérője 25 évvel ezelőtt az évi 2400 korona fizetés volt. Behatóan foglalkozik azután a drágaság hatásával, főként a magánalkalmazottak viszonyaira és arra a következtetésre jut, hogy a magánalkalmazottak foglalkozásuk» helyzetük, jogosult és kötelező kultúrszükségeik folytán a drágaság miatt minden más munkáskategóriánál is rosszabb helyzetbe jutottak, ezért a munkásbiztosításra még nagyobb mértékben vannak utalva. Ezért nem tartja igazságosnak az egyforma fizetési határt sem, amely a falusi napszámos és a nehezebb városi viszonyok között élő dolgozó tömegek életfeltételei között nem látja a különbséget. Dr. *Kertész Sámuel* az önként tovább fizető ér» önkéntes tagok jogainak szabályozását kérte ezután a 4800 koronás értékhatárt és olyképen, hogy ezek *9600 korona évi jövedelemig tarthassák meg* tagsági jogait. *Sarkadi Ignác*, az Országos Pénztár igazgatója a járulékok behajtásának kérdését teszi szóvá és ezen a téren tart szükségesnek mélyreható reformokat. Szerinte a törvénynek az a legnagyobb hibája, hogy nem tartalmaz olyan intézkedéseket, amelyeknek alapján a kivetett járulékok valóban be is volnának hajthatók. *Kis Adolf*, a Budapesti Kerületi Pénztár igazgatója adatokkal bizonyítja, hogy *az értékhatár felemelése az orvosok érdekeit nem érinti*. Azt javasolja, hogy a heti- vagy napibér mellett dolgozó alkalmazottakra a biztosítási kötelezettség a kereset nagyságára való tekintet nélkül terjesztessék ki és az értékhatár csak a fix javadalmazású, tehát havi vagy évi fizetéssel bíró alkalmazottakra állapíttassék meg. Szükségeknél tartja a biztosítási kötelezettség kiterjesztését a házi cselédekre és mindazokra, akiknek biztosítási kötelezettsége eddig állandó vitákra adott alkalmat, továbbá a hadiüzemekben alkalmazottakra. *Vargha Gyula* államtitkár, aki a tanácskozás eredményét összegezte, megállapította, hogy a biztosítási értékhatár felemelésének szükségessége kérdésében az érdekeltek között alig van eltérés. A kérdés tehát teljesen tisztázottan áll a minisztérium előtt is és most már igazán semmi ok sincs arra, hogy annak törvényes rendezését ma is tovább halasszák, amikor *az értékhatár alacsony voltát nemcsak a munkásbiztosítás teljesítőképessége, hanem közegészségügyünk állapotú sínyle már*.

Az Országos Pénztár új alelnöke. Miután *Méhely Kálmán* a vas- és gépgyárak országos szövetségének igazgatója az Országos Pénztár alelnöki tiszteréről való lemondását nem vonta vissza, az Országos Pénztár igazgatóságának új alelnököt kellett választania. Az új alelnök – akit a pénztár igazgatósága az október 27-i ülésen választott meg, – *Gratz Gusztáv* dr. orsz. képviselő, aki, mint a Gyáriparosok Országos Szövetségének igazgatója, az Országos Pénztár elnökségében már eddig is helyet foglalt.

A munkásbiztosítás ügyének minden bizonnyal nagy szeren-

cséje, hogy a munkásbiztosítási törvény revíziójának küszöbén *Lukács József* elnöknek szinte programot jelentő egyénisége mellett, a munkaadó-alelnöki tisztelet is oly férfi tölti be, aki a progresszív szociálpolitika és a bőkezűbb állami támogatás híve.

Itt közöljük azt is, hogy Gratz dr. helyett az igazgatóság választása folytán az elnökségi tagságba *Löbl Bertalan*, a Ganz-Waggongyár igazgatója foglalta el.

A német betegsegélyezés 1915 iki háborús esztendeje.

Friedrich *Kleeisnek*, a neves szociálpolitikusnak a *Volks-tümliche Zeitschrift* november 1-i számában közölt érdekes beszámolója nyomán, a német birodalmi betegsegélyezés 1915-i évének az alábbiakban adjuk képét.

A második háborús évet különösen két körülmény döntő jelenléte különböztetett meg az előző és a következő normális évektől: a háború és a pénztárak teljesítőképességének biztosítása érdekében hozott 1914. augusztus 4-i szükségtörvény.

A háború hatásai már a *külsőségekben* is erősen mutatkoznak. A pénztárak vékony füzetekbe foglalt évi jelentése, a munkaerőkben és a nyomdai költségekben való nagyobb takarékosagra vall s a jelentések szinte kivétel nélkül, lendületes bevezetéssel, néhány oldalt a háborúnak szentelnek. Nemritkán egészen *patetikus szárnyalású szavakkal hódolnak a háború eseményeinek*. Ezek az ömlengések, – mondja maga Kleeis – még az enyhítő körülmények lehető legméltányosabb tekintetbevétele melleit sem valók azokba a jelentésekbe, amelyek hitünk szerint, az objektív szociálpolitika céljait kell, hogy szolgálják, maguk a jelentések különben bő tabellaszámításoknál egyebet nem hoznak.

A *tagok száma* a háború kitörése után gyors iramban apadt. A legalacsonyabb volt az 1915. év kezdetén. Az év végéig azonban, főként a nagyobb városokban javult valamit a helyzet. De azokon a helyeken, amelyeket a hadi ipar nem érintett s amelyeknek keresőforrásai, a nyerstermények megfogyatkozása következtében erősen leapadtak, a beállott nagy nyomor nyomán a pénztárak taglétszáma mindinkább csökkent. Szászországban, Sziléziában és Tübingiában például egyik másik pénztár *tagjainak kétharmad részét elvesztette*. A berlini császári statisztikai hivatal 1914. július 1-én kiadott közlése szerint a 6118 német pénztárnak 7.074,865 férfitagja és 3.704 474 nőtagja volt. 1915. december 31-én a 6742 pénztárnak már csak 4.747,613 férfitag és 4.019.564 nőtagja volt.

Hogy régi tagállományát némely pénztárnak mégis sikerült megtartania, amelyeket Kleeis *a női tagok nagyarányú szaporításában látja*. E körülmény szintén egyik jelentős ismertetője az évnek. Az említett statisztikai kimutatás szerint minden 100 férfitaggal szemben *84 nőtag áll*, míg az 1885. évben még *csak 22 nőtag* esett 100 férfira. Különösen a nagyobb városok pénztárainál volt

meglepően nagy a nők száma. Az Allgemeine Ortskrankenkasse *Berlin* 1915. december 31-én 268,628 nőtaggal számol be a 131,387 férfitaggal szemben.

A nőmunkások nagy számából önként folyik az a figyelemre méltó eltolódás, amely a napibérosztályok szerinti megosztásánál volt észlelhető és pedig a magasabb osztályokból a létszám az *alacsonyabb* felé *tolódott*. A nagyobb számú nőmunkások aránytanul *kisebb* bére okozza az eltolódást, amelynek a *pénztárak jövedelmére kiható* jelentősége kitűnik, ha valamely pénztár 1915. évi adatait egy korábbi esztendő megfelelő adataival összehasonlítjuk. Az Ortskrankenkasse *Dortmund* egy tagtól eredő jövedelme az 1913. évben átlag 4T69 márka volt, 1914-ben 4247 márka, míg az 1915. évben már csak 3881 márka.

A *betegsegélyző pénztárak teljesítőképességének módosítása érdekében hozott sürgőtörvény* rendelkezéséhez képest, a legtöbb pénztár *4½%-ra emelte a járulékkulcsot*, csak kevés pénztár térhetett vissza az alacsonyabb járulék szedésére. A szolgáltatások megszorítására vonatkozó intézkedések is – sajnos – csak a pénztárak egy részének voltak hatálytalaníthatók.

A *segélyek igénybevétele* általában csekély volt, ami részben s a megbetegedések számának jelentékeny csökkenésére is visszavezethető. Az Ortskrankenkasse *Strassburg* az utóbbi körülményt a népnek a háború kitérését követő időben tapasztalt hangulatából magyarázza. *Kleeis* e tekintetben *azonban a szociálpolitikus látásával helyesen utal arra*, hogy a kifizetett összeg csökkenéséhez a pénztári orvosok megfogyatkozása és a betegek kezelése körül kötelességükké tett nagyobb *takarékosság* és a *munkanélküliek számának dagadása az igazi ok*.

A *hadbavonultak* közül aránylag kevesen voltak, akik biztosításukat – bár azt a pénztárak a tagoknak nyomatékkal ajánlották – hadiszolgálatuk ideje alatt is fenntartották. *A továbbfizetők relatíve alacsony számának magyarázatul* egyrészt az hozható fel, hogy a hadbavonultaknak e tekintetben adott tanácsok egymagukban nem segíthettek, mert a biztosítások köteles fenntartásának kényszere révén lett volna szükséges és a katonák hátramaradottal a szükséges összegeket *a legtöbb esetben sem igen tudták volna előteremteni*. Több helyen a *járulékok fizetését* egyes helyeken a községek vállaltok át, sőt akadtak rokkantsági biztosító intézetek, amelyek a költségekhez maguk is hozzájárultak. A hadbavonultaknak a biztosításban való jelentékenyebb részvétele csak az ily helyeken észlelhető.

Az eddig említett körülmények teszik érthetővé azt, hogy a pénztárak anyagi helyzete az 1915. háborús évben rendkívül kedvező volt, olyannyira, hogy ez az eredmény a pénztárak fennállásának történetében példátlanul áll. Az Ortskrankenkasse *Frankfurt a/M.* az előző évek taglétszámánál a jóval kisebb taglétszám ellenére 645,000 Márka megtakarítással dicsekedhetik. Még a

gyógyszerre, betegápolásra és betegápolási eszközökre kiadott összeg is ez évben 283,200 Márkával kevesebb volt a tavalyi kiadásnál. Az O. K. K. Bochum 12,000 tagja révén 129,000 koronát takarított meg, habár a legmagasabb napibérosztályba tartozó tagjainak legnagyobb része hadban van. Az O. K. K. Nürnberg (70,000 taggal) nemcsak, hogy a pénztár megszervezésekor felvett 400,000 Márka kölcsönt tudta visszafizetni, hanem ugyanannyit tartalékba is helyezhetett. Az O. K. K. Dresden 932,788 márkát tudott tartalékolni, Leipzig 1.138,926 márkát, Mannheim 552,637 márkát, Halle a. S. 193,000 márkát és a Kaufleute und Apotheke Breslau pedig 150,000 márkát.

Azoknál a pénztáraknál, amelyek a szükségtörvényt – a megszorításokat vagy a járulékelmelést – nem vették igénybe, kedvezőtlenebb anyagi viszonyokat találunk. Az O. K. K. Kreefeld például megtartotta a korábban teljesített kifizetéseit, de a 3%-os járulékot nem emelte fel, minek folytán vagyona 44,562 márkával csökkent. Hasonlóan járt az O. K. K. Eilenburg, amely 3V2^o/o-os járulékot fenntartván, csak 5240 márkát tudott tartalékolni; az O. K. K. Fulda, Apolda, Hameln, Falkenstein (11,976 márka veszteség) stb. évüket szintén kedvezőtlenül zárták.

A pénztárak megtakarított fölöslegeiknek jelentékeny részét hadikölcsön kötvényekbe fektették és így nem megvetendő összeg az, amellyel a hadviselés költségeihez hozzájárulnak. Jelentékeny összegeket fordítottak továbbá fogklinikák, fürdők berendezésére, székházak építésére és egyéb szociális érdekű intézmények létesítésére, miáltal a betegsegélyezés ügyét, de az egész közegészségügyet is nagy lépésekkel vitték előre.

Természetes, hogy a háború kihatásai nagyban érezhetők voltak a pénztárak ügyvitelében is. A bevonult és szüntelenül bevonuló tagok kijelentése, az új munkások bejelentése, a kiutalt drágasági pótlék révén megváltozott bérvizonyoknak megfelelő napibérosztály-változások nyilvántartása, és az anyasági biztosítás keresztülvitele, a pénztárak erősen megcsappant tisztviselői karának munkabírását alaposan próbára tette ott is. A német birodalmi munkásbetegsegélyezésnek, amint látjuk, sokáig emlékezetes éve lesz tehát a tavalyi év, és elmondható, hogy a háborúnak talán tetőpontra hágott nehézségeivel szemben nemcsak, hogy becsületesen megállta a helyét, de buzgó és szakszerű vezetéssel, olyan szolgáltatásokat is tudott tenni, amelyek békés időben talán még évekig is vártak volna magukra.

A drogua-üzemek balesetbiztosítási kötelezettsége. Az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár elnöksége egy konkrét esetből kifolyólag fellebbezés elintézése kapcsán arra utasította az igazgatót, hogy a droguista üzemeknek kiderítéséről és balesetbiztosítási kötelezettség szempontjából való besorolásáról gondoskodjék. A határozat megoldása megállapítja, hogy az állami hivatal 11,985/916. számú határozatában elfoglalt állás-

pontjából következően *az összes oly droguista-üzemek balesetbiztosításra kötelezettek*, melyekben droguaszerek keverés útján előllíthatnak és ennél fogva a balesetbiztosítási kötelezettség a droguériák mindama alkalmazottaira kiterjed, akik a feldolgozás helyével épületi, illetve helyi kapcsolatban levő munkahelyük miatt a baleseti veszélynek szintén ki vannak téve.

A népjólét és közegészség minisztériuma. Az itthonmaradottak közegészségügyi ellátása, a hadviselés érdekeinek érthető előtérbe helyezése folytán egyre inkább háttérbe szorul. Ha a rossz táplálkozásra, a hiányos ruházatkodásra és a túlfeszített munkára s az ezzel járó bajokra és betegségekre gondolunk, elmondhatjuk, hogy *a jövő fejlődéshez szükséges emberanyag megtartása legalább akkora veszélyben van már itthon is, mint a harc-tereken*. Bizonyára nincs megoszló véleménye az intéző köröknek sem a hadrakelték és az itthonmaradottak egészségügy követelményei kielégítésének egyenlő fontossága tekintetében, és inkább a rendelkezésre álló eszközök egyre érezhetőbb hiánya az, ami miatt a hadsereg érdekében a polgári szükségletek kielégítetlenül maradnak. Kétségtelen azonban, hogy erélyes intézkedésekkel és kellő szervezettel sokat lehetne lendíteni az itthoni állapotokon is.

Az egész napisajtót bejárta újabban *Liebermann Izsó* egyetemi professzornak az a nagy perspektívára valló javaslat, melyet a fővárosi orvosok múlt havi ünnepi gyűlése elé terjesztett, s amelyben nemcsak sürgeti egy külön népjóléti és közegészségügyi minisztérium felállítását, hanem teljesen gyakorlati módot ajánl a javaslat megvalósítására is. Állíttassanak az országban egészségügyigazgatóságok, mint ahogy vannak pénzügyigazgatóságok is és ezek legyenek ellátva végrehajtó közegekkel: *egészségügyőrökkel*. Sok okos dolgot lehetne végeztetni ily módon. Mindjárt kezdetben szolgálatba kellene állítani legalább megyénként 1-2-öt s ezeket természetesen épp úgy ki kellene képezni a maguk hivatására, mint a fináncokat a magukéra. Olyan népszerűtlenség nem fogadná őket, mint fogadta kezdetben a fináncokat. A közönség, mely ma már a fináncot is meg tudja érteni és méltányolni, hamar rájönne, hogy az új szanitécek, ha a rendetlen embernek kellemetlenek is, egészségében a lakosság legbecsesebb javát, egészségét szolgálják.

Ez a javaslat legfőképen abból a szempontból figyelemre méltó, hogy végre valamely egységes szervezett formájában és intézményesen kívánja az ország egészségügyi ellátását biztosítani. Az állam, amely megtanult e háború folyamán, ahol a hadviselés érdekei úgy kívánták, *erős kézzel belenyúlni a magángazdaságok és érdekeltségek eddig félőn tisztelt darázsfészékébe* is, nem eszmélt még arra, hogy a reá háruuló feladatoknak társadalmi és jótékonyági intézményekre való hárításával, csupán csak kitolta az állami beavatkozás szükségességének határidejét. A dolog természete szerint azonban a későbbi időben, a viszonyok rosszabbodásában és elhanyagolásában súlyos késedelmi kamatokkal kell

megfizetnie ezt a fölösleges és indokolatlan időnyerést. Ha valaha megokolt volt, úgy most van itt a legfőbb ideje, hogy külön minisztériumra bizassék a *népjóléti és közegészségügy*, feltéve, hogy a formaváltozás egyben rendszerváltozást is jelent.

Sokmilliósi évi költséggel dotált külön minisztériumra kell a közegészségi és a népjóléti ügyeket bízni s ennek ügykörébe rendelni a közegészségügyi feladatokon kívül az *állami gyermekvédelmet*, kibővítve *csecsemő- és anyavédelmi intézményekkel*, a *munkásbiztosítást*, melynek ma rossz gazdája a kereskedelmi minisztérium, a *prostituáció* kezelését, mely ma rendőri ügy – nagy épülésére a közegészségnek.

A munkásbiztosítás tekintetében is sok a megszívlelésre méltó mondanivalója *Liebermann* professornak, aki igen helyesen mutat rá arra, hogy nem tartja helyesnek, ha a munkásbiztosítást, a munkásbetegségélyezést egy olyan tárca keretébe utalják, mellyel csak *külsőleg van kapcsolatban* azon a címen, hogy ipari, kereskedelmi munkásokról van szó. Ilyen beosztás azt hozza magával, hogy Okvetlenül *olyan érdekek dominálnak, melyek a népjóléti és közegészségügyi érdekekkel ellentétesek*, úgy, hogy csak bizonyos elkerülhetetlen eredményekre számíthatunk, holott ha a közegészségügy fejlesztésére hivatott tárca ügykörébe tartoznék, a jóléti és közegészségügyi érdekek uralkodnának s ezek képviselői tennének koncessziókat csakugyan figyelemreméltó fontos esetekben. Most inkább megfordítva van: inkább az ipar, a kereskedelem és mezőgazdaság tesz némi koncessziókat a közegészségügynek és a tőle elválaszthatatlan népjóléti követelményeknek s így állván a dolog, a *hivatalos szervezet gyakran inkább kerékkötője, mint előmozdítója a közegészségügynek*.

Ha okos és jó terveknek fölvetődése *nálunk* egyet jelentene azoknak megvalósításával, akkor örülni is tudnánk a tudós professzor javaslatának, de közállapotaink ismeretében sajnos csupán a tudomásul vételre és a dicséretére kell szorítkoznunk: *egy életre való idea dicséretére, amely sokáig nem fog megvalósulni*.

Felelős szerkesztő-kiadó: Kadosa Marcel dr.

Helyettes szerkesztő: Zádor Pál

Elek Lipót könyvnyomdája, Budapest, VII., Rózsa-utca 33.